

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ НАВЧАЛЬНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ В ЄДИНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ
ПРОСТОРИ БАНКУ**

**Методичні рекомендації
до проведення фахового тренінгу
для студентів спеціальності
072 "Фінанси, банківська справа та страхування"
першого (бакалаврського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2017**

УДК 378:336.71(07.034)

В43

Укладачі: О. М. Колодізєв
Д. Д. Гонтар
В. М. Григоренко
С. М. Киркач

Затверджено на засіданні кафедри банківської справи.
Протокол № 13 від 07.03.2017 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Використання сучасних навчальних технологій в єдиному В43 інформаційному просторі банку : методичні рекомендації до проведення фахового тренінгу для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" першого (бакалаврського) рівня [Електронний ресурс] / уклад. О. М. Колодізєв, Д. Д. Гонтар, В. М. Григоренко, С. М. Киркач. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 89 с.

Подано методичні рекомендації до проведення фахового тренінгу для закріплення знань, здобутих у процесі проходження тренінгу, та їхнього використання на практиці.

Рекомендовано для студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" першого (бакалаврського) рівня.

УДК 378:336.71(07.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2017

Вступ

Фаховий тренінг "Використання сучасних навчальних технологій в єдиному інформаційному просторі банку" віднесено до групи освітньо-професійних дисциплін підготовки студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" першого (бакалаврського) рівня денної форми навчання. Він є невід'ємною частиною циклу навчальних дисциплін, необхідних банківським працівникам. Проведення фахового тренінгу "Використання сучасних навчальних технологій в єдиному інформаційному просторі банку" дозволяє студентам оволодіти знаннями та навичками стосовно використання технологій оброблення інформації щодо банківської діяльності. З огляду на це, методологія фахового тренінгу вміщує сукупність конкретних методів, а саме: історичний і макроекономічний – щодо оцінювання процесів інформатизації економіки та суспільства загалом; аналізу, узагальнення і визначення доцільності використання ефективного вітчизняного та зарубіжного досвіду інформаційного обслуговування банківської діяльності; використання сучасного наукового інструментарію пізнання й оброблення інформації.

Метою тренінгу є формування необхідних теоретичних знань і практичних навичок у галузі функціонування та використання інформаційних систем і технологій та можливостей їхнього використання у банку.

Для досягнення мети поставлені такі основні завдання:

здійснити аналіз банківських активів, зобов'язань і капіталу, оптимальності їхньої структури, ефективності формування та використання депозитної бази, кредитних операцій, доходів, витрат і прибутку, фінансового стану банку загалом;

спрогнозувати внутрішні показники ефективності діяльності банку;

виявити резерви підвищення фінансової результативності, ліквідності, загальної стійкості банківської установи;

розвивати та впроваджувати нові методи управління банком.

Набуті студентами у ході розв'язання практичних завдань, що викладені у поданих методичних рекомендаціях, знання і практичні навички стануть у нагоді під час підготовки та написання бакалаврської дипломної роботи, наукових статей, звітів і рекомендацій у подальшій професійній діяльності.

Загальні положення

Упродовж ХХ століття тренінг як засіб адаптації людини до професійної діяльності, перепрограмування поведінки та діяльності людини отримав широке визнання і впровадження у різні сфери людської діяльності. Сьогодні добре відомий досвід Лейпцигської (М. Форвег, Т. Альбер), Талліннської (Х. Міккін), Ленінградської (Л. Петровська, Ю. Ємельянов, С. Макшанов) шкіл. У 1993 році у Санкт-Петербурзі був створений Інститут Тренінгу, який розробив дворічну програму підготовки спеціалістів і п'ятнадцятиденну програму методичної підготовки, що сьогодні є популярною серед молоді.

Термін "тренінг" (з англ. train, training) має низку значень: навчання, виховання, тренування, дресирування. Існує багато визначень цього поняття. Детальної уваги заслуговує визначення тренінгу як групи методів, спрямованих на розвиток здібностей до навчання та оволодіння будь-яким складним видом діяльності. Тренінг визначається і як засіб перепрограмування моделі управління поведінкою та діяльністю, що вже існує у людини.

Тренінг є ретельно спланованим процесом надання чи поповнення знань, відпрацювання умінь та навичок, зміни чи оновлення певних ставлень, поглядів і переконань. Отже, у педагогіці співробітництва та розвивального навчання тренінг – це:

- 1) нові підходи (співпраця, відкритість, активність, відповідальність);
- 2) нові знання (інтенсивне засвоєння, уточнення);
- 3) позитивні цінності, ставлення, ідеали;
- 4) нові уміння та навички (ефективної комунікації, самоконтролю, лідерства, роботи в команді, уміння надавати й отримувати допомогу, аналіз ситуацій і ухвалення рішень).

Процес проходження тренінгу "Використання сучасних навчальних технологій в єдиному інформаційному просторі банку" передбачає виконання студентами сукупності завдань, що передбачає формування професійних компетентностей відповідно до Національної рамки кваліфікацій (НРК) України.

НРК – це системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів. НРК призначена для використання органами

виконавчої влади, установами й організаціями, що реалізують державну політику у сфері освіти, зайнятості та соціально-трудова відносин, навчальними закладами, роботодавцями, іншими юридичними і фізичними особами з метою розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування та розвитку кваліфікацій.

Рамки кваліфікацій відіграють ключову роль у розвитку Європейського простору вищої освіти, зокрема, вони сприяють:

розвитку ступеневої системи освіти;

розробленню навчальних (освітніх) програм у вищих закладах освіти; визнанню кваліфікацій.

НРК покликана вирішувати такі завдання:

введення європейських стандартів та принципів забезпечення якості освітніх послуг із врахуванням вимог роботодавців до знань, умінь і компетентностей випускників навчальних закладів;

забезпечення гармонізації національних норм законодавства у сфері освіти та соціально-трудова відносин;

сприяння національному та міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні.

НРК охоплює весь спектр кваліфікацій, здобутих у процесі формального, неформального навчання, зокрема загальної середньої та вищої освіти, і є невід'ємною складовою національної системи кваліфікацій.

НРК становить цілісну 10-рівневу систему структурованих кваліфікаційних рівнів, ураховує національні особливості системи освіти України. Кожен рівень НРК описується в термінах результатів навчання, які визначаються за компетентностями.

Компетентності – це динамічна комбінація знань, розуміння, вмінь, цінностей, інших особистих якостей, що описують результати навчання за освітньою/навчальною програмою. Компетентності лежать в основі кваліфікації випускника.

Сукупність компетентностей, що формуються у студента під час проходження фахового тренінгу "Використання сучасних навчальних технологій у єдиному інформаційному просторі банку", формулюється в термінах:

знання – осмислена та засвоєна суб'єктом наукової інформації, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності;

вміння – здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання завдань і проблем;

комунікація (соціальна компетентність) – взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності;

автономність і відповідальність – здатність самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі й вирішувати проблеми та відповідати за результати своєї діяльності.

У результаті проходження тренінгу "Використання сучасних навчальних технологій в єдиному інформаційному просторі банку" у студента мають сформуватися професійні компетентності, наведені у табл. 1.

Тренінг проводиться відповідно до графіка навчального процесу в аудиторії за комп'ютером. Упродовж відведеного на тренінг навчального часу студент здійснює фінансовий аналіз діяльності самостійно обраного діючого банку України у розрізі завдань, наведених у цих методичних рекомендаціях.

Інформаційною базою для проведення означеного аналізу є офіційна публічна інформація обраного студентом банку, пошук якої здійснюється студентом самостійно в мережі Інтернет. Результатом проведення тренінгу є звіт, критерії оцінювання якого наведено у поданих методичних рекомендаціях.

Мета цих методичних рекомендацій – сприяння студентам в оптимальній організації діяльності з написання звіту з тренінгу через ознайомлення з принципами й підходами до реалізації дієвих методик аналізу, методів визначення достовірності та практичної значущості результатів. Поданими методичними рекомендаціями визначаються загальні вимоги до організації процесу виконання завдань тренінгу та критерії оцінювання звіту з тренінгу.

Фаховий тренінг "Використання сучасних навчальних технологій в єдиному інформаційному просторі банку" передбачає використання сучасних інтерактивних форм навчання, які сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів та їхня зацікавленість процесом і результатами навчальної праці забезпечуються не окремими фрагментарними заходами, а якісною організацією всіх компонентів навчального процесу.

Структура складових професійних компетентностей з тренінгу "Використання сучасних навчальних технологій в єдиному інформаційному просторі банку" за Національною рамкою кваліфікацій наведена в табл.1.

**Структура складових професійних компетентностей з тренінгу
"Використання сучасних навчальних технологій в єдиному інформаційному просторі банку"
за Національною рамкою кваліфікацій**

Складові компетентності	Мінімальний досвід	Знання	Вміння	Комунікації	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5	6
Завдання 1. Аналіз загальних тенденцій розвитку банківської системи України					
Формування інформаційної бази щодо визначення специфіки функціонування банківських установ в Україні	Навички пошуку інформації в мережі Інтернет. Роль банків, їхнє призначення, організаційна структура	Набуття знань щодо загальних умов функціонування банківських установ в Україні	Уміти формувати інформаційну базу для надання фінансово-економічної характеристики об'єкта дослідження	Зрозуміле та недвозначне донесення достовірної інформації, ідей, проблем, рішень і власного досвіду в процесі надання фінансово-економічної характеристики об'єкту дослідження	Відповідальність за точність і коректність сформованої інформаційної бази
Завдання 2. Аналіз динаміки та структури фінансових показників банку					
Формування інформаційної бази щодо визначення специфіки функціонування окремого банку в Україні	Інформаційні джерела для проведення аналізу динаміки та структури фінансових показників банку	Набуття знань щодо загальних умов функціонування окремого банку в Україні	Уміти формувати інформаційну базу для аналізу динаміки та структури фінансових показників банку	Зрозуміле та недвозначне донесення достовірної інформації, ідей, проблем, рішень і власного досвіду в галузі аналізу динаміки та структури фінансових показників	Відповідальність за точність і коректність сформованої інформаційної бази

1	2	3	4	5	6
Завдання 3. Аналіз власного капіталу банку					
Здійснення обґрунтованого вибору методів і підходів до аналізу власного капіталу банку	Інформаційні джерела для проведення аналізу власного капіталу; складові капіталу банку	Знання показників оцінювання його динаміки, структури, достатності, нормативів капіталу Національного банку України (НБУ)	Уміти здійснювати аналіз змін у співвідношенні між капіталом банку та його зобов'язаннями; вивчати зміни капіталу банку, аналізувати формування статутного капіталу, проводити оцінювання достатності капіталу, ефективності його використання	Зрозуміле та недвозначне донесення достовірної інформації, ідей, проблем, рішень і власного досвіду в галузі аналізу власного капіталу банку. Презентувати результати аналізу власного капіталу банку	Відповідальність за точність і коректність розрахунків та обґрунтованість висновків
Завдання 4. Аналіз зобов'язань банку					
Здійснення обґрунтованого вибору методів і підходів до аналізу зобов'язань банку	Види банківських зобов'язань, їхня класифікація	Знання показників аналізу зобов'язань і технології його проведення	Уміти аналізувати структуру зобов'язань за джерелами формування; проводити аналіз темпів зростання коштів до запитання та строкових коштів у розрізі клієнтів	Зрозуміле та недвозначне донесення достовірної інформації, ідей, проблем, рішень і власного досвіду в галузі аналізу зобов'язань банку, надання характеристики об'єкта дослідження	Відповідальність за точність і коректність розрахунків та обґрунтованість висновків

1	2	3	4	5	6
			Здійснювати оцінювання стабільності грошових вкладень населення; аналізувати ділову активність банку щодо залучення клієнтів; аналізувати ефективність використання банком своїх зобов'язань	Презентувати результати аналізу зобов'язань банку	
Завдання 5. Загальний аналіз активних операцій банку					
Здійснення обґрунтованого вибору методів і підходів до аналізу активних операцій банку	Види банківських активів. Баланс	Знання видів банківських активів; прийоми вертикального та горизонтального аналізу активів балансу банку	Уміти проводити вертикальний і горизонтальний аналіз активу балансу банку; аналізувати структуру та динаміку активних операцій банку	Зрозуміле та недвозначне донесення достовірної інформації, ідей, проблем, рішень і власного досвіду в галузі аналізу активних операцій банку. Презентувати результати аналізу активних операцій банку	Відповідальність за точність і коректність розрахунків та обґрунтованість висновків

1	2	3	4	5	6
Завдання 6. Аналіз кредитних операцій банку					
Здійснення обґрунтованого вибору методів і підходів до аналізу кредитних операцій банку	Класифікація кредитного портфеля банку за строками, економічними контрагентами, видами забезпечення	Знання коефіцієнтів, що використовуються для аналізу кредитних операцій	Уміти класифікувати кредитний портфель банку за строками, економічними контрагентами, поверненістю, видами забезпечення; проводити аналіз структури кредитного портфеля; здійснювати аналіз ефективності кредитної діяльності банку; досліджувати дотримання банком нормативів кредитного ризику НБУ	Зрозуміле та недвозначне донесення достовірної інформації, ідей, проблем, рішень і власного досвіду в галузі аналізу кредитних операцій банку. Презентувати результати аналізу кредитних операцій банку	Відповідальність за точність і коректність розрахунків та обґрунтованість висновків
Завдання 7. Аналіз доходів і витрат банку					
Здійснення обґрунтованого вибору та підходів до аналізу доходів та витрат	Інформаційні джерела для проведення аналізу доходів і витрат банку	Знання показників дохідності банківської діяльності	Уміти визначати та оцінювати обсяг і структуру доходів банку; досліджувати динаміку дохідних складових	Зрозуміле та недвозначне донесення достовірної інформації, в галузі аналізу доходів і витрат банку	Відповідальність за точність і коректність розрахунків

1	2	3	4	5	6
	Види банківських доходів і витрат		Уміти виявляти напрями діяльності та види операцій, що приносять найбільший дохід; проводити оцінювання рівня загальних витрат і у розрізі їхніх видів, аналіз динаміки витрат, структурний аналіз витрат	Презентувати результати аналізу доходів і витрат банку	
Завдання 8. Аналіз фінансового стану банку					
Здійснення обґрунтованого вибору методів і підходів до аналізу фінансового стану банку	Складові фінансового стану банку	Знання показників аналізу фінансового стану банку; методів побудови рейтингу банків	Уміти проводити аналіз платоспроможності та стійкості ресурсної бази, аналіз капітальної стійкості, аналіз кредитної й валютної стійкості, аналіз ділової активності та ліквідності; застосовувати індексний метод, номерну систему до побудови рейтингів	Зрозуміле та недвозначне донесення достовірної інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду в аналізі фінансового стану банку. Презентувати результати оцінювання та аналізу фінансового стану банку	Відповідальність за точність і коректність розрахунків та обґрунтованість висновків

Основні відмінності активних та інтерактивних методів навчання від традиційних визначаються не тільки методикою і технікою викладання, але й високою ефективністю навчального процесу, який виявляється у: високій мотивації студентів; закріпленні теоретичних знань на практиці; підвищенні самосвідомості студентів; формуванні здатності ухвалювати самостійні рішення; формуванні здатності до ухвалення колективних рішень; формуванні здатності до соціальної інтеграції; набуття навичок вирішення конфліктів; розвитку здатності до знаходження компромісів.

Ділова гра – це моделювання реальної діяльності фахівця у спеціально створеній проблемній ситуації. У навчальному процесі ділова гра використовується з метою закріплення тих знань, які отримує студент під час лекційної та самостійної роботи.

Застосування ділових ігор дозволяє максимально наблизити навчальний процес до практичної діяльності, враховувати реалії сьогодення, ухвалювати рішення в умовах конфліктних ситуацій, відстоювати свої позиції, розвивати в учасників гри колективізм і відчуття команди, отримати результати за досить обмежений час. У спеціально створених умовах майбутній спеціаліст програє найрізноманітніші життєві та виробничі ситуації, що допомагають йому сформулювати світогляд, відстояти свою позицію, набути професійних знань (компетентностей), умінь і навичок.

Проблемні лекції передбачають виклад матеріалу, що містить систему проблем і вимагає самостійної пошуково-дослідницької діяльності студентів. На таких лекціях здійснюється диференційований підхід до навчання (з виділенням формальних груп за рівнями можливої активності). Психологічна підготовка розпочинається з проблемної ситуації, аналізу суперечностей, формулювання проблеми, а потім залучення студентів до її розв'язування. Уточнення опису ситуації, приклади з практики, формулювання проблемних запитань, участь у пошуку відповідей на них – характерні особливості діяльності студентів; викладач максимально залучає їх до участі в лекції.

Зміст проблемної лекції відображає найновіші досягнення науки та передової практики, об'єктивні протиріччя на шляху наукового пізнання й засвоєння його результатів у навчанні. Отже, для проблемного викладу відбираються вузлові, найважливіші питання, які в своїй сукупності складають основний концептуальний зміст фахового тренінгу "Використання сучасних навчальних технологій в єдиному ін-

формаційному просторі банку" та є найбільш важливими для майбутньої професійної діяльності і найбільш складними для засвоєння студентами.

Навчальні проблеми є доступними за своєю складністю для студентів і враховують їхні пізнавальні можливості, лежать у руслі предмету та є значущими для засвоєння нового матеріалу і загального й професійного розвитку особистості студента.

Основна дидактична цінність ігрового методу в тому, що він відкриває перед студентами пізнавальні можливості, які не доступні їм за інших умов. У діловій грі відтворюється предметний та соціальний зміст майбутньої професійної діяльності спеціалістів і студент виконує квазіпрофесійну діяльність, що несе в собі риси як навчальної, так і майбутньої професійної діяльності.

Міні-лекції передбачають викладення навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів і узагальнень. Вони проводяться зазвичай як частина заняття-дослідження. Міні-лекції відрізняються від повноформатних лекцій значно меншою тривалістю. Зазвичай міні-лекції тривають не більше 10 – 15 хвилин і використовуються для того, щоб стисло донести нову інформацію до всіх студентів. Міні-лекції часто застосовуються як частини цілісної теми, яку бажано викладати повноформатною лекцією, щоб не втомлювати аудиторію. Тоді інформація надається по черзі кількома окремими сегментами, між якими застосовуються інші форми та методи навчання.

Метод проектів передбачає виконання практичних завдань (проектів), що поступово ускладнюються. Головна мета методу проектів – розвиток пізнавальних, творчих навичок у студентів, вміння самостійного конструювання власних знань, вміння орієнтуватись в інформаційному просторі. Головна вимога методу проектів – наявність значимої проблеми, яка потребує інтегрованого знання, дослідницького пошуку її розв'язання, необхідності самостійної діяльності.

Мозкові атаки – це метод розв'язання невідкладних завдань за дуже обмежений час. Сутність його полягає в тому, щоб висловити як найбільшу кількість ідей за невеликий проміжок часу, обговорити та здійснити їхню селекцію.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу цієї теми, а також розвивають мислення, допомагають

формувані погляди та переконання, виробляють уміння формулювати думки й висловлювати їх.

Робота в малих групах дає змогу структурувати практично-семинарські заняття за формою та змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей і досвіду соціального спілкування.

Презентації – виступи перед аудиторією, що використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи звіту про виконання індивідуальних завдань, проектних робіт. Презентації можуть бути як індивідуальними, наприклад, виступ одного студента, так і колективними, тобто виступи двох та більше студентів.

Метод Дельфі використовується з метою досягнення консенсусу в експертних оцінюваннях і передбачає надання можливості висловити свої думки групі експертів, що працюють індивідуально в різних місцях. Під час вибору управлінського рішення за цим методом академічну групу розділяють, наприклад, на п'ять малих груп. Чотири групи є робочими, вони розробляють і ухвалюють управлінське рішення, а п'ята група є експертною. Аналіз і варіанти управлінських рішень робочих груп усереднюються цією групою. Експертна група може бути поділена за спеціалізаціями.

Метод сценаріїв полягає в розробленні ймовірних моделей поведінки та розвитку конкретних явищ у перспективі.

Кейс-метод полягає у використанні фінансової звітності конкретних банків для проведення спільного фінансового аналізу, обговорення та розроблення рекомендацій студентами за різними аналітичними напрямками. Цінність кейс-методу полягає в тому, що він одночасно відображає не тільки практичну проблему аналізу, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти під час проведення аналітичного дослідження.

Виконання студентами завдань з фахового тренінгу "Використання сучасних навчальних технологій в єдиному інформаційному просторі банку" передбачає використання певних методів дослідження. Особливостями цих методів є: використання системи показників, які характеризують діяльність банку; вивчення факторів і причин їхньої зміни; виявлення та вимірювання взаємозв'язку між ними. Під час виконання завдань тренінгу пропонується використовувати такі методи:

1. Метод порівняння. Передбачає зіставлення невідомого (досліджуваного) явища, предметів із відомими, вивченими раніше, з метою

визначаються загальне та специфічне в економічних визначення їхніх спільних рис або відмінностей. За допомогою цього методу явищах, вивчаються зміни досліджуваних об'єктів, тенденції та закономірності їхнього розвитку. В аналізі фінансової стійкості порівняння (як основний або допоміжний метод) використовують для вирішення всіх його завдань. Можна виділити такі найтипівіші ситуації, коли використовується порівняння та його цілі:

1) зіставлення планових і фактичних показників для оцінювання ступеня виконання плану;

2) зіставлення фактичних показників із нормативними, що дає змогу проконтролювати дотримання банком різних нормативів, установлених НБУ;

3) порівняння фактичних показників із показниками минулих років (звітних періодів) для визначення тенденцій розвитку як банку, так і економічних процесів, що впливають на його діяльність;

4) зіставлення показників банку, що аналізуються, з показниками інших банків-конкурентів для визначення позицій банку на фінансовому ринку за різними показниками фінансової діяльності;

5) зіставлення паралельних динамічних рядів для вивчення взаємозв'язків досліджуваних показників; наприклад, паралельний аналіз динаміки доходів і витрат дає можливість виявити, чи забезпечується перевищення доходів над витратами, що позитивно впливає на прибутковість банку;

6) зіставлення різних варіантів управлінських рішень із метою вибору оптимального; наприклад, установлюючи процентну ставку за депозитами населення, вибирають такий її рівень, який забезпечив би необхідний обсяг цього виду банківського ресурсу з урахуванням наявності достатніх можливостей для обслуговування вкладників;

7) зіставлення результатів діяльності до та після впровадження якогось нововведення; наприклад, витрати коштів на придбання (будівництво) офісу банку в центрі міста можуть компенсуватися залученням солідних клієнтів, що забезпечить банку збільшення залишків на розрахункових рахунках.

2. Метод приведення показників до порівнянного вигляду. Наприклад, щоб згрупувати усі видані банком кредити, необхідно привести їхні суми до порівнянного вигляду (оскільки банк видає кредити як у національній, так і в іноземній валюті); для цього суми кредитів в іноземній

валюти трансформуються в гривневий еквівалент множенням на відповідний валютно-обмінний курс, і тільки після цього підсумовуються усі видані банком кредити (гривневі кредити і гривневі еквіваленти кредитів в іноземній валюті). Цей метод використовується також у разі порівняння фактичних показників із показниками попередніх періодів. Наприклад, в умовах інфляції складно проаналізувати динаміку показників без приведення їх до порівнянного вигляду. Для цього необхідно фактичне значення якогось вартісного показника розділити на індекс інфляції за цей період, і лише після цього отриманий показник можна порівнювати з показником минулого періоду.

3. Метод використання абсолютних і відносних показників. Абсолютні показники характеризують кількісні розміри наданих кредитів, залучених коштів, капіталу банку та ін., а відносні відбивають співвідношення певних абсолютних показників. Відносні показники виражаються як коефіцієнти (за базу взято 1) або відсотків (за базу взято 100). До них відносять показники виконання плану, динаміки, структури (питома вага), ефективності та ін. Цей метод є одним із ключових в аналізі банківської стійкості. З його допомогою (через різні коефіцієнти) оцінюються показники ліквідності, платоспроможності, прибутковості банку.

4. Метод групувань дає змогу через систематизацію даних балансу розібратися в сутності аналізованих явищ і процесів. Під час аналізу банківської діяльності застосовуються різні угруповання рахунків балансу, а саме: власних і залучених коштів, довго- та короткострокових кредитів, термінів активно-пасивних операцій (для розрахунку показників ліквідності), видів доходів, витрат і прибутків. Статті можуть бути згруповані також за ступенем ліквідності, економічної сутності банківських операцій, рівнем прибутковості (за активом) і вартості (за пасивом).

5. Балансовий метод слугує головним способом для визначення співвідношень, пропорцій двох груп взаємозалежних і урівноважених економічних показників, підсумки яких мають бути тотожними. Цей метод допомагає зрозуміти економічний зміст функціонування банку. Правильно розуміючи баланс банку, можна охарактеризувати його поточний фінансовий стан (через показники платоспроможності та ліквідності), а також ефективність активно-пасивних операцій (через показники прибутковості).

6. Системний метод. Цей метод розкриває цілісну систему банківської кредитної діяльності, виділяє найважливіші підсистеми, їхні елементи

та взаємозв'язки між ними, а також шляхом логічного мислення дає можливість зробити наукові висновки. Наприклад, за системного дослідження банківського кредитування відповідно до вимог історичного підходу спершу з'ясовується сутність кредиту як найбільш загальної форми, після чого логічне розгортання цього поняття приводить до тлумачення банківського кредиту, кредитних ресурсів, кредитного процесу тощо. Така логіка й історія передбачають системний аналіз різних елементів категорії "кредитування".

7. Графічний метод. Графіки є масштабним зображенням показників за допомогою геометричних знаків (ліній, прямокутників, кіл) або умовних художніх фігур і мають велике ілюстративне значення. Завдяки ним досліджуваний матеріал стає зрозумілішим.

8. Метод табличного відображення аналітичних даних. Результати аналізу звичайно подаються у вигляді таблиць. Це найбільш раціональна та зручна для сприйняття форма уявлення аналітичної інформації про досліджувані явища за допомогою цифр, розташованих у певному порядку. Аналітична таблиця є системою суджень, виражених мовою цифр. Вона набагато виразніша та наочніша, ніж словесний текст. Показники в ній розташовуються у більш логічній і послідовній формі порівняно з текстовим викладом, займають менше місця, та пізнавальний ефект досягається набагато швидше. Табличний матеріал дає змогу охопити аналітичні дані загалом як єдину систему. За допомогою таблиць легше простежуються зв'язки між досліджуваними показниками.

Завдання до фахового тренінгу "Використання сучасних навчальних технологій в єдиному інформаційному просторі банку"

Практичне заняття 1

Аналіз загальних тенденцій розвитку банківської системи України

Мета виконання завдання – набути навички пошуку й аналізу інформації стосовно аналізу загальних тенденцій розвитку банківської системи України.

Час виконання роботи – 8 навчальних годин.

Матеріально-технічне забезпечення: клас "Обчислювальний центр" (ОЦ), мережа Інтернет, програмний пакет MS Office Word, MS Office Excel.

Вимоги до виконавця

Для виконання завдання студент має:

володіти навичками користувача персонального комп'ютера;

вміти шукати й аналізувати необхідну інформацію;

знати основи горизонтального та вертикального аналізу банківської діяльності;

вміти робити аргументовані висновки з проведеного аналізу.

Теоретична база та порядок виконання роботи

1. Визначити кількість зареєстрованих банків в Україні станом на 01.01.2017 р. Дослідити, наскільки ця кількість змінилася згідно з варіантом студента (табл. 2).

Таблиця 2

Варіанти завдання

Варіанти	Дата
1	01.01.2015 р.
2	01.01.2014 р.
3	01.01.2013 р.
4	01.01.2012 р.
5	01.01.2011 р.
6	01.01.2010 р.
7	01.01.2009 р.
8	01.01.2008 р.
9	01.01.2007 р.
10	01.01.2006 р.

2. Визначити, скільки банків України знаходяться в стадії ліквідації, які саме банки. Як ця кількість змінилася порівняно з попереднім роком?

3. Визначити кількість банків з іноземним капіталом станом на 01.01.2017 р. та дослідити, наскільки ця кількість змінилася по-

рівняно з попередніми періодами відповідно до варіанту студента (див. табл. 2).

4. Визначити кількість банків із 100 % іноземним капіталом станом на 01.01.2017 р. та дослідити наскільки ця кількість змінилася порівняно з попередніми періодами відповідно до варіанту студента (див. табл. 2).

5. Надати коротку фінансово-економічну характеристику банку, обраного відповідно до варіанту студента (табл. 3).

Таблиця 3

Варіанти завдання

Варіанти	Банк
1	Публічне акціонерне товариство "КБ "Приватбанк"
2	Публічне акціонерне товариство "Укрсоцбанк"
3	Публічне акціонерне товариство "ПУМБ"
4	Публічне акціонерне товариство "ВТБ банк"
5	Акціонерне товариство "ОТП БАНК"
6	Публічне акціонерне товариство "КБ "ПРАВЕКС-БАНК"
7	Публічне акціонерне товариство "Ідея Банк"
8	Акціонерне товариство "Фортуна-банк"
9	Акціонерне товариство "Райффайзен Банк Аваль"
10	Акціонерний банк "Південний"

6. Дослідити, частка якої країни та в якій кількості знаходиться в статутному капіталі банку відповідно до варіанту студента (див. табл. 3).

7. Визначити, до якої групи за класифікацією НБУ належить банк, що відповідає варіанту студента (див. табл. 3).

8. Провести горизонтальний і вертикальний аналіз фінансової звітності банку: форми № 1 "Баланс", форми № 2 "Звіт про фінансові результати", процентних доходів та витрат банку й комісійних доходів і витрат банку (примітки в річній фінансової звітності банку).

9. Дослідити, яку роль у загальному обсязі активних операцій банків України відіграє банк, що відповідає варіанту студента (табл. 3).

10. Дослідити, як змінився обсяг активів банків України станом на 01.01.2017 р. порівняно з попередніми періодами відповідно до варіанта студента (див. табл. 2).

Методичні рекомендації до заняття 1

Під час виконання завдання слід використовувати інформацію, подану на офіційному сайті НБУ. Виконання пункту 5 завдання (фінансово-економічна характеристика об'єкта дослідження) передбачає надання відповідей на такі питання:

юридична повна та скорочена назви, дата реєстрації в НБУ;

характеристика організаційно-правової форми діяльності, склад і функції керівних органів банку;

схема організаційної структури управління банком та її опис, склад акціонерів банку з вказівкою частки акцій, якими володіють всі акціонери;

місія, стратегічна мета, тактичні цілі банку;

ліцензії, якими володіє банк і перелік операцій, які може виконувати;

історична довідка: опис ключових подій з дати заснування банку;

чисельність персоналу, кількість філій і відділень тощо.

Виконання пункту 8 завдання (горизонтальний і вертикальний аналіз фінансової звітності банку) передбачає подання результатів аналізу у вигляді таблиць: результати за формою № 1 "Баланс":

горизонтального та вертикального аналізу активу балансу банку – у вигляді табл. 4 і 5, відповідно;

горизонтального та вертикального аналізу пасиву балансу банку – табл. 6 і 7, відповідно;

результати за формою № 2 "Звіт про фінансові результати": горизонтального аналізу фінансових результатів банку подати у табл. 8;

результати за аналізом доходів і витрат банку: горизонтального та вертикального аналізу процентних доходів банку представити у вигляді табл. 9 і 10, відповідно;

горизонтального та вертикального аналізу процентних витрат банку – табл. 11 і 12, відповідно;

горизонтального та вертикального аналізу комісійних доходів і витрат банку подали у вигляді табл. 13 та 14, відповідно.

Зміст звіту з виконаної роботи

Звіт з виконаної роботи містить розрахунок аналітичних таблиць і здійснення висновків за результатами розрахунків.

Результати горизонтального аналізу активу балансу банку

Стаття активу	Обсяг за роками, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис. грн до попереднього року		Темп росту, % до попереднього року	
	(n - 2) р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.
1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × × 100	8 = (4 / 3) × × 100
Грошові засоби та їхні еквіваленти							
Кошти обов'язкових резервів банку в НБУ							
Торгові цінні папери							
Інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток							
Кошти в інших банках							
Кредити та заборгованість клієнтів							
Цінні папери в портфелі банку на продаж							
Цінні папери в портфелі банку до погашення							
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії							
Інвестиційна нерухомість							
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток							

1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × × 100	8 = (4 / 3) × × 100
Відстрочений податковий актив							
Основні засоби та нематеріальні активи							
Інші фінансові активи							
Інші активи							
Необоротні активи, утримувані для продажу, та активи групи вибуття							
Усього активів							

Результати вертикального аналізу активу балансу банку

Стаття активу	Питома вага в обсязі активів за роками, %			Абсолютне відхилення, тис. грн до попереднього року		Темп росту, % до попереднього року	
	(n - 2) р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.
1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × 100	8 = (4 / 3) × 100
Грошові засоби та їхні еквіваленти							
Кошти обов'язкових резервів банку							

Закінчення табл. 5

23

1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3/2) × 100	8 = (4 / 3) × 100
Торгові цінні папери							
Інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю							
Кошти в інших банках							
Кредити та заборгованість клієнтів							
Цінні папери в портфелі банку на продаж							
Цінні папери в портфелі банку до погашення							
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії							
Інвестиційна нерухомість							
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток							
Відстрочений податковий актив							
Основні засоби та нематеріальні активи							
Інші фінансові активи							
Інші активи							
Необоротні активи, утримувані для продажу, та активи групи вибуття							
Усього активів	100 %	100 %	100 %				

Результати горизонтального аналізу пасиву балансу банку

Стаття пасиву	Обсяг за роками, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис. грн до попереднього року		Темп росту, % до попереднього року	
	(n - 2) р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.
1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × 100	8 = (4 / 3) × 100
Статутний капітал							
Емісійні різниці							
Незареєстровані внески до статутного капіталу							
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)							
Резервні та інші фонди банку							
Резерви переоцінки							
Усього власного капіталу							
Кошти банків							
Кошти клієнтів							
Боргові цінні папери, емітовані банком							
Інші залучені кошти							
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток							

1	2			3		4	
1	2	3	4	$5 = 3 - 2$	$6 = 4 - 3$	$7 = (3 / 2) \times 100$	$8 = (4 / 3) \times 100$
Відстрочені податкові зобов'язання							
Резерви за зобов'язаннями							
Інші фінансові зобов'язання							
Інші зобов'язання							
Субординований борг							
Зобов'язання групи вибуття							
Усього зобов'язань							
Усього зобов'язань і власного капіталу							

25

Таблиця 7

Результати вертикального аналізу пасиву балансу банку

Стаття пасиву	Питома вага в обсязі активів за роками, %			Абсолютне відхилення, тис грн до попереднього року		Темп росту, % до попереднього року	
	(n - 2) р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.
1	2			3		4	
1	2	3	4	$5 = 3 - 2$	$6 = 4 - 3$	$7 = (3 / 2) \times 100$	$8 = (4 / 3) \times 100$
Статутний капітал							
Емісійні різниці							

Закінчення табл. 7

1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × 100	8 = (4 / 3) × 100
Незареєстровані внески до статутного капіталу							
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)							
Резервні та інші фонди банку							
Резерви переоцінки							
Усього власного капіталу							
Кошти банків							
Кошти клієнтів							
Боргові цінні папери, емітовані банком							
Інші залучені кошти							
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток							
Відстрочені податкові зобов'язання							
Резерви за зобов'язаннями							
Інші фінансові зобов'язання							
Інші зобов'язання							
Субординований борг							
Зобов'язання групи вибуття							
Усього зобов'язань							
Усього зобов'язань та власного капіталу	100 %	100 %	100 %				

Результати горизонтального аналізу фінансових результатів банку

Елемент фінансового результату	Обсяг за роками, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис. грн до попереднього року		Темп росту, % до попереднього року	
	(n – 2) р.	(n – 1) р.	n р.	(n – 1) р.	n р.	(n – 1) р.	n р.
1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 – 2	6 = 4 – 3	7 = (3/2) × × 100	8 = (4/3) × × 100
Процентні доходи							
Процентні витрати							
Чистий процентний дохід (чисті процентні витрати)							
Комісійні доходи							
Комісійні витрати							
Результат від операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку							
Результат від операцій з хеджування справедливої вартості							
Результат від переоцінки інших фінансових інструментів, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки через прибутки							
Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж							

1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3/2) × × 100	8 = (4/3) × × 100
Результат від операцій з іноземною валютою							
Результат від переоцінки іноземної валюти							
Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості							
Доходи (витрати), які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова							
Витрати (доходи), які виникають під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова							
Відрахування до резерву під знецінення кредитів і коштів в інших банках							
Відрахування до резерву під знецінення дебіторської заборгованості							
Знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж							
Знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення							

1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × × 100	8 = (4 / 3) × × 100
Відрахування до резервів за зобов'язаннями							
Інші операційні доходи							
Адміністративні та інші операційні витрати							
Частка в прибутку (збитку) асоційованих компаній							
Прибуток (збиток) до оподаткування							
Витрати на податок на прибуток							
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування							
Прибуток (збиток)							

29

Таблиця 9

Результати горизонтального аналізу процентних доходів банку

Елемент процентних доходів	Обсяг за роками, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис. грн		Темп росту, % до попереднього року	
	(n - 2) р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.
1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × × 100	8 = (4 / 3) × × 100

Продовження табл. 9

1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × × 100	8 = (4 / 3) × × 100
Процентні доходи за кредитами та заборгованістю клієнтів							
Процентні доходи за борговими цінними паперами в портфелі банку на продаж							
Процентні доходи за цінними паперами в портфелі банку до погашення							
Процентні доходи за коштами в інших банках							
Процентні доходи за торговими борговими цінними паперами							
Процентні доходи за іншими борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах							
Процентні доходи за дебіторською заборгованістю за угодами репо – торгові цінні папери							
Процентні доходи за кореспондентськими рахунками в інших банках							
Процентні доходи за депозитами овернайт в інших банках							

1	2			3		4	
1	2	3	4	$5 = 3 - 2$	$6 = 4 - 3$	$7 = (3/2) \times \times 100$	$8 = (4/3) \times \times 100$
Процентні доходи за знеціненими фінансовими активами							
Процентні доходи за грошовими коштами та їхніми еквівалентами							
Процентні доходи за заборгованістю з фінансового лізингу (оренди)							
Інші процентні доходи							
Усього процентних доходів							

31

Таблица 10

Результати вертикального аналізу процентних доходів банку

Елемент процентних доходів	Питома вага в обсязі активів за роками, %			Абсолютне відхилення, тис. грн до попереднього року, %		Темп росту, % до попереднього року	
	(n - 2) p.	(n - 1) p.	n p.	(n - 1) p.	n p.	(n - 1) p.	n p.
1	2			3		4	
1	2	3	4	$5 = 3 - 2$	$6 = 4 - 3$	$7 = (3/2) \times \times 100$	$8 = (4/3) \times \times 100$

1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × × 100	8 = (4 / 3) × × 100
Процентні доходи за кредитами та заборгованістю клієнтів							
Процентні доходи за борговими цінними паперами в портфелі банку на продаж							
Процентні доходи за цінними паперами в портфелі банку до погашення							
Процентні доходи за коштами в інших банках							
Процентні доходи за торговими борговими цінними паперами							
Процентні доходи за іншими борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах							
Процентні доходи за дебіторською заборгованістю за угодами репо – торгіві цінні папери							
Процентні доходи за кореспондентськими рахунками в інших банках							

Закінчення табл. 10

1	2			3		4	
	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × × 100	8 = (4 / 3) × × 100
Процентні доходи за депозитами овер-найт в інших банках							
Процентні доходи за знеціненими фінансовими активами							
Процентні доходи за грошовими кош-тами та їхніми еквівалентами							
Процентні доходи за заборгованістю з фінансового лізингу (оренди)							
Інші процентні доходи							
Усього процентних доходів	100 %	100 %	100 %				

33

Таблица 11

Результати горизонтального аналізу процентних витрат банку

Елемент процентних витрат	Обсяг за роками, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис. грн		Темп росту, % до попереднього року	
	(n - 2) p.	(n - 1) p.	n p.	(n - 1) p.	n p.	(n - 1) p.	n p.
1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × × 100	8 = (4 / 3) × × 100

1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × × 100	8 = (4 / 3) × × 100
Процентні витрати за строковими коштами юридичних осіб							
Процентні витрати за борговими цінними паперами, що емітовані банком							
Процентні витрати за іншими залученими коштами							
Процентні витрати за строковими коштами фізичних осіб							
Процентні витрати за строковими коштами інших банків							
Процентні витрати за депозитами овернайт інших банків							
Процентні витрати за поточними рахунками							
Процентні витрати за кореспондентськими рахунками							
Процентні витрати за зобов'язаннями з фінансового лізингу (оренди)							
Інші процентні витрати							
Усього процентних витрат							

Результати вертикального аналізу процентних витрат банку

Елемент процентних витрат	Питома вага в обсязі активів за роками, %			Абсолютне відхилення, % до попереднього року		Темп росту, % до попереднього року	
	(n - 2) р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.
1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × × 100	8 = (4 / 3) × × 100
Процентні витрати за строковими коштами юридичних осіб							
Процентні витрати за борговими цінними паперами, що емітовані банком							
Процентні витрати за іншими залученими коштами							
Процентні витрати за строковими коштами фізичних осіб							
Процентні витрати за строковими коштами інших банків							
Процентні витрати за депозитами овернайт інших банків							
Процентні витрати за поточними рахунками							
Процентні витрати за кореспондентськими рахунками							

Закінчення табл. 12

1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × × 100	8 = (4 / 3) × × 100
Процентні витрати за зобов'язаннями з фінансового лізингу (оренди)							
Інші процентні витрати							
Усього процентних витрат	100 %	100 %	100 %	–	–	–	–

Таблиця 13

Результати горизонтального аналізу комісійних доходів та витрат банку

36

Елемент комісійних доходів та витрат	Обсяг за роками, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис. грн до попереднього року		Темп росту, % до попереднього року	
	(n - 2) р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.
1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × × 100	8 = (4 / 3) × × 100
Комісійні доходи за фінансовими інструментами, які не обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах							

1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × × 100	8 = (4 / 3) × × 100
розрахункові операції							
касове обслуговування							
інкасація							
операції з цінними паперами							
операції довірчого управління							
гарантії надані							
інші							
Комісійні доходи за фінансовими інструментами, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах							
Усього комісійних доходів							
Комісійні витрати за фінансовими інструментами, які не обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах							
розрахункові операції							
касове обслуговування							
інкасація							

1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × × 100	8 = (4 / 3) × × 100
операції з цінними паперами							
інші							
Комісійні витрати за фінансовими інструментами, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах							
Усього комісійних витрат							
Чистий комісійний дохід/витрати							

38

Таблица 14

Результати вертикального аналізу комісійних доходів та витрат банку

Елемент комісійних доходів та витрат	Питома вага в обсязі активів за роками, %			Абсолютне відхилення, % до попереднього року		Темп росту, % до попереднього року	
	(n - 2) р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.
1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3 / 2) × × 100	8 = (4 / 3) × × 100

1	2			3		4	
1	2	3	4	5 = 3 - 2	6 = 4 - 3	7 = (3/2) × ×100	8 = (4/3) × × 100
Комісійні доходи за фінансовими інструментами, які не обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах							
Комісійні доходи за фінансовими інструментами, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах							
Усього комісійних доходів	100 %	100 %	100 %	–	–	–	–
Комісійні витрати за фінансовими інструментами, які не обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах							
Комісійні витрати за фінансовими інструментами, що обліковуються за справедливою вартістю							
Усього комісійних витрат	100 %	100 %	100 %	–	–	–	–
Чистий комісійний дохід/витрати							

Практичне заняття 2

Аналіз динаміки та структури фінансових показників банку

Мета виконання завдання – набути навички пошуку та аналізу інформації стосовно динаміки фінансових показників банку.

Час виконання роботи – 8 навчальних годин.

Матеріально-технічне забезпечення: клас ОЦ, мережа Інтернет, програмний пакет MS Office Word, MS Office Excel.

Вимоги до виконавця

Для виконання завдання студент має:

володіти навичками користувача персонального комп'ютера;

вміти користуватись мережею Інтернет;

вміти шукати й аналізувати необхідну інформацію;

знати основи аналізу динаміки фінансових показників банку;

вміти робити аргументовані висновки з проведеного аналізу.

Теоретична база та порядок виконання роботи

У табл. 15 наведено варіанти завдання.

Таблиця 15

Варіанти завдання

Варіанти	Група банків
1	Публічне акціонерне товариство "Діамантбанк"
2	Публічне акціонерне товариство "Банк Альянс"
3	Публічне акціонерне товариство "А-Банк"
4	Акціонерний комерційний банк "Індустріалбанк"
5	Публічне акціонерне товариство "Мегабанк"
6	Публічне акціонерне товариство "Банк "Грант"
7	Акціонерне товариство "Фортуна-банк"
8	Публічне акціонерне товариство "Кредитвест банк"
9	Публічне акціонерне товариство "КБ "Гефест"
10	Акціонерне товариство "Прокредит банк"

На прикладі конкретного банку відповідно до варіанта студента (див. табл. 15) виконати такі завдання:

1. Дослідити динаміку активів банку за 2011 – 2016 рр. та відобразити її графічно, прокоментувати зрушення.

2. Визначити тип кредитної стратегії банку (агресивна, помірна й т. п.) на основі розрахунку частку наданих кредитів в загальних активах банку, дослідити як вона змінювалася протягом 2011 – 2016 рр., відобразити графічно та зробити відповідні висновки.

3. Порівняти обсяги кредитів, наданих юридичним і фізичним особам протягом 2011 – 2016 рр. Відобразити графічно та прокоментувати наявні відмінності.

4. Дослідити динаміку капіталу банку протягом 2011 – 2016 рр. і відобразити її графічно, прокоментувати зрушення.

5. Дослідити структуру капіталу банку станом на 31.12.2016 р., побудувати кругову діаграму, зробити відповідний висновок.

6. Дослідити динаміку зобов'язань банку протягом 2011 – 2016 рр. і відобразити її графічно, прокоментувати зрушення.

7. Дослідити структуру зобов'язань банку станом на 31.12.2016 р., побудувати кругову діаграму, зробити відповідний висновок.

8. Дослідити динаміку та порівняти депозити фізичних і юридичних осіб, відобразити графічно та прокоментувати отримані результати.

9. Дослідити динаміку та порівняти депозити строкові й до запитання, відобразити графічно та прокоментувати зрушення.

10. Дослідити структуру депозитів банку за строковістю протягом 2011 – 2016 рр., зробити відповідні висновки щодо строковості ресурсної бази банку.

11. Дослідити структуру депозитів банку за видом клієнта протягом 2011 – 2016 рр., зробити відповідні висновки щодо депозитної політики банку.

12. Визначити, наскільки депозитна база банку відповідає обсягам кредитування банку протягом 2011 – 2016 рр. Зробити відповідні висновки.

13. Дослідити фінансовий результат банку протягом 2011 – 2016 рр. Побудувати графік, зробити відповідні висновки.

14. Порівняти процентні та комісійні доходи банку протягом 2011 – 2016 рр. Побудувати графік, зробити відповідні висновки.

15. Розрахувати рентабельність активів та капіталу протягом 2011 – 2016 рр. Зробити відповідні висновки.

Методичні рекомендації до виконання завдання 2

Приклад дослідження динаміки зобов'язань банку наведено в табл. 16.

Таблиця 16

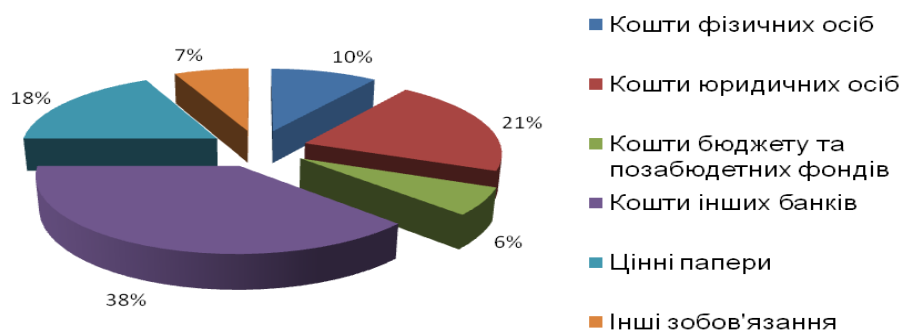
Аналіз динаміки зобов'язань банку

Показники	2015 р.	2016 р.	Відхилення	
			абсолютне	відносне, %
1. Зобов'язання банку, тис. грн	376 925	580 195	+203 270	+53,9
2. Капітал банку, тис. грн	62 703	102 029	+39 326	+62,7
3. Валюта балансу банку, тис. грн	439 628	682 224	+242 596	+55,2
4. Частка зобов'язань у валюті балансу, %	85,7	85,0	-0,7	-
5. Співвідношення зобов'язань і капіталу (коефіцієнт фінансового важеля)	6,0	5,7	-0,3	-

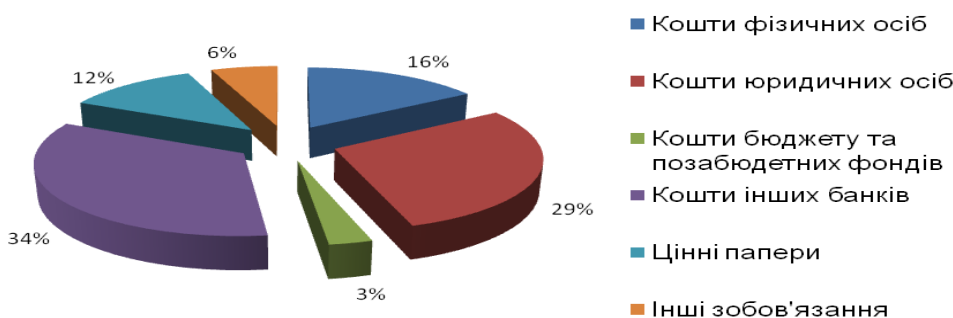
Аналіз зобов'язань банку починають з визначення їхньої суми за балансом через обчислення залишків за рахунками на підставі балансу банку. На цьому ж етапі аналізу дається характеристика зміни суми зобов'язань банку в динаміці в абсолютному та відносному виразах. Так, з даних табл. 16 видно, що за аналізований період банк значно розширив масштаби своєї діяльності, про що свідчить збільшення валюти балансу на 242 596 тис. грн, або на 55,2 %. До того ж збільшення ресурсної бази відбувалось як за рахунок залучених коштів, так і завдяки нарощуванню власного капіталу банку. Це, безумовно, позитивно характеризує роботу банку. Так, капітал банку збільшився на 39 326 тис. грн або на 62,7 %, а його зобов'язання – на 203 270 тис. грн, або на 53,9 %. Пропорційне зростання капіталу та зобов'язань банку не змінило мультиплікаційного ефекту капіталу. Водночас рівень фінансової стійкості банку залишився незмінним. Питома вага зобов'язань у загальних джерелах формування ресурсів майже не змінилась і залишилася на рівні

85 %, а сума зобов'язань перевищує суму капіталу банку майже в 6 разів (у звітному періоді – в 5,7 рази). Наведені показники свідчать про виважену позицію банківських менеджерів: ризики, викликані розширенням залучених коштів, покриваються зростанням суми власного капіталу, який є гарантією банківських зобов'язань.

Структуру зобов'язань умовного банку наведено на рис. 1 і 2.

Рис. 1. Аналіз структури зобов'язань банку станом на 01.01.2017 р.

Рис. 2. Аналіз структури зобов'язань банку станом на 01.01.2017 р.

Як видно з рис. 1 і 2 та табл. 16, зобов'язання банку на 01.01.2017 р. становлять 580 195 тис. грн. Порівняно з зобов'язаннями на 01.01.2001 р. вони зросли на 203 270 тис. грн або на 53,9 %. Безумовно, такий значний приріст ресурсної бази банку можна розцінювати як високоефективну роботу депозитного відділу щодо залучення ресурсів. Причому зростання депозитної бази відбувалося переважно за рахунок приросту коштів фізичних і юридичних осіб, а не за рахунок міжбанківських кредитів, що є позитивною тенденцією. Так, кошти фізичних осіб зросли на 57 522 тис. грн

і становили 95 497 тис. грн на 01.01.2002 р. проти 37 975 тис. грн на 01.01.2001 р. тобто зросли на 151,5 %. У структурі залучених ресурсів їхня частка зросла з 10 % у 2015 р. до 16 % у 2016 р. тобто на 6,4 процентного пункту. Характерно, що основним джерелом зростання коштів фізичних осіб є збільшення залучення строкових депозитів як правило терміном до одного року. У аналогічний спосіб аналізується динаміка та структура активів, капіталу, депозитів банку.

Зміст звіту з виконаної роботи

Звіт з виконаної роботи містить розрахунок аналітичних таблиць і здійснення висновків за результатами розрахунків.

Практичне заняття 3 Аналіз власного капіталу банку

Мета виконання завдання – набути навички пошуку й аналізу інформації стосовно аналізу власного капіталу банку.

Час виконання роботи – 8 навчальних годин.

Матеріально-технічне забезпечення: клас ОЦ, мережа Інтернет, програмний пакет MS Office Word, MS Office Excel.

Вимоги до виконавця

Для виконання завдання студент має:

володіти навичками користувача персонального комп'ютера;

вміти користуватись мережею Інтернет;

вміти шукати й аналізувати необхідну інформацію;

знати основи аналізу фінансового стану банку;

вміти робити аргументовані висновки з проведеного аналізу.

Теоретична база та порядок виконання роботи

Провести аналіз власного капіталу банку пропонується за групами показників:

1. Аналіз дотримання банком економічних нормативів капіталу (табл. 17).

2. Аналіз достатності банківського капіталу (табл. 18).

3. Аналіз власного капіталу банку методом коефіцієнтів.

Дотримання банком нормативів, встановлених НБУ

Норматив	Значення нормативу	Формула розрахунку	Характеристика
1	2	3	4
Нормативи капіталу			
45 Мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1)	<p>Н1 банку, що отримав банківську ліцензію після 11.07.2014 р., має становити 500 млн грн.</p> <p>Н1 банку, що отримав банківську ліцензію до 11.07.2014 р., має становити:</p> <p>120 млн грн – до 17.07.2016 р.;</p> <p>300 млн грн – з 11.01.2017 р.;</p> <p>400 млн грн – з 11.01.2018 р.;</p> <p>450 млн грн – з 11.01.2019 р.;</p> <p>500 млн грн – з 11.07.2024 р.</p>	<p>Регулятивний капітал банку – сукупність основного (першого рівня) капіталу та додаткового (другого рівня) капіталу.</p> <p>Основний капітал (капітал першого рівня) складається з таких елементів:</p> <p>а) фактично сплачений зареєстрований статутний капітал;</p> <p>б) додаткові внески акціонерів у статутний капітал;</p> <p>в) прибуток, спрямований на збільшення статутного капіталу;</p> <p>г) розкриті резерви – резерви та фонди, створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку й оприлюднені у фінансовій звітності банку;</p> <p>г) загальний розмір основного капіталу визначається з урахуванням розміру очікуваних (можливих) збитків за невиконаними зобов'язаннями будь-якої фізичної чи юридичної особи як резидента, так і нерезидента, яка має з банком відносини фінансового характеру (далі – контрагент) та зменшується на суму: нематеріальних активів за мінусом суми зносу;</p>	<p>Регулятивний капітал є одним з найважливіших показників діяльності банків, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків</p>

1	2	3	4
		<p>капітальних вкладень у нематеріальні активи; збитків минулих років; збитків поточного року. Додатковий капітал (капітал другого рівня) складається з таких елементів:</p> <p>а) резерви під заборгованість за кредитними операціями (крім резервів за наданими банком фінансовими зобов'язаннями) та за операціями з розміщення коштів на кореспондентських рахунках в інших банках, яку віднесено до I (найвищої) категорії якості;</p> <p>б) результат переоцінки основних засобів, що включався до суми регулятивного капіталу банків за станом на 31.12.2010 р.;</p> <p>в) результат поточного та звітного року (прибуток), що зменшений на суму:</p> <p>нарахованих доходів, неотриманих понад 30 днів з дати їхнього нарахування, строк сплати яких не настав (крім доходів за цінними паперами, які віднесені до I групи активів зі ступенем ризику 0 % згідно з вимогами Інструкції), зменшених на суму сформованих резервів за цими доходами;</p> <p>прострочених нарахованих доходів, зменшених на суму сформованих резервів за цими доходами</p>	

1	2	3	4
		<p>Якщо прибуток поточного та звітного року менше загальної суми коригування, то на суму такої різниці зменшується розмір основного капіталу банку;</p> <p>г) субординований борг, що враховується до капіталу (субординований капітал);</p> <p>г') нерозподілений прибуток минулих років</p>	
<p>Достатності (адекватності) регулятивного капіталу (H2)</p>	<p>≥ 10 %</p>	<p>Співвідношення регулятивного капіталу до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику після їхнього зменшення на суму: сформованих відповідних резервів за активними банківськими операціями; забезпечення у вигляді безумовного зобов'язання або грошового покриття; необтяжених облігацій внутрішньої державної позики, що рефінансуються Національним банком, та боргових цінних паперів, емітованих Національним банком, придбаних за операціями репо (але не більше ніж сума за окремою операцією, яка включається до розрахунку цього нормативу) з переходом права власності на такі цінні папери.</p> <p>Під час розрахунку нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику, додається сукупна сума відкритої валютної позиції банку за всіма іноземними валютами та банківськими металами</p>	<p>Відображає здатність банку своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що впливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Чим вище значення показника достатності (адекватності) регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, яку беруть на себе власники банку; і навпаки, чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, яку беруть на себе кредитори/вкладники банку</p>

1	2	3	4
Достатності основного капіталу (НЗ)	$\geq 7 \%$	Співвідношення основного капіталу до суми активів і позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного ризику	Відображає здатність банку відповідати за своїми зобов'язаннями основним капіталом

Таблиця 18

Показники достатності банківського капіталу

48

Коефіцієнт	Формула розрахунку	Критеріальне значення	Характеристика
1	2	3	4
Коефіцієнт надійності	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Зобов'язання}}$	$\geq 5\%$	Характеризує рівень залежності банку від залучених коштів. Показує максимальну суму збитків, за яких власного капіталу вистачить для забезпечення надійності коштів вкладників та інших кредиторів банку
Коефіцієнт фінансового важеля	$\frac{\text{Зобов'язання}}{\text{Власний капітал}}$	20	Розкриває здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Активи}}$	$\geq 10 \%$	Характеризує достатність сформованого власного капіталу для покриття різних ризиків. З іншого боку, надмірне зростання зазначеного коефіцієнта свідчить про неділову активність (пасивність) банку щодо залучення ресурсів і розвитку клієнтської бази

1	2	3	4
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	$\frac{\text{Активи}}{\text{Власний капітал}}$	12 – 15 разів	Характеризує ступінь покриття активів статутним капіталом. Відображає політику банку в галузі фінансування, вибір джерел формування банківських ресурсів (боргові зобов'язання чи статутний капітал). Чим вище числове значення мультиплікатора капіталу, тим істотнішим є потенційний ризик втрат
Коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом	$\frac{\text{(Власний капітал – Активи недохідні – Збитки)}}{\text{Активи дохідні}}$	–	Сигналізує про захист дохідних активів, чутливих до зміни процентних ставок, мобільним власним капіталом. Недохідні активи банку – це активи, які не приносять банку доходів (основні засоби та нематеріальні активи). Дохідні (робочі або процентні) активи банку – це кошти в касі, кошти на коррахунках, кошти, розміщені в інших банках, кошти, вкладені в цінні папери, надані кредити, інші активи, що приносять дохід
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	$\frac{\text{Основні засоби}}{\text{Власний капітал}}$	–	Показує, яку частину капіталу розміщено в нерухомість (майно). Характеризує захищеність власного капіталу від інфляції вкладенням коштів у нерухомість, обладнання та інші матеріальні активи. Однак таке одностороннє використання капітальних ресурсів може призвести до погіршення ліквідності та платоспроможності банку
Коефіцієнт маневрування	$\frac{\text{Регулятивний капітал}}{\text{Власний капітал}}$	0,5 – 1,0	Дає змогу зробити якісне оцінювання власного капіталу. Цей коефіцієнт обов'язково має бути більшим нуля. Якщо значення показника менше 0, це свідчить не лише про відсутність власних ресурсів, вкладення яких дає дохід, а й про використання депозитів не за призначенням, оскільки останні покривають власні витрати банку
Коефіцієнт достатності капіталу	$\frac{\text{Статутний капітал}}{\text{Власний капітал}}$	0,15 – 0,5	Характеризує залежність банку від його засновників. Сума коштів, які інвестуються в розвиток банку, має як мінімум удвічі перевищувати внески засновників

Методичні рекомендації до виконання завдання 3

Ефективна та раціональна організація аналітичної роботи на макрорівні є основою здійснення стабільної грошово-кредитної політики в країні. Тому для забезпечення фінансової надійності банків і захисту інтересів вкладників, кредиторів НБУ відповідно до визначеного ним порядку зобов'язує банки виконувати затверджені економічні нормативи капіталу. Порядок розрахунку економічних нормативів регулюється Постановою "Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні" № 98 від 21.03.2013 р.

Якщо за результатами безвиїзного нагляду або інспекційної перевірки встановлено факти невиконання банками економічних нормативів капіталу, то до банків мають застосовуватися заходи впливу. Інформація про дотримання встановлених економічних нормативів подається банками до територіальних управлінь НБУ разом із формами статистичної звітності. Вимоги щодо порядку складання та подання банками форм статистичної звітності регламентують "Правила організації статистичної звітності, що подається банками до Національного банку України".

Капітал банку – це сукупність внесених власниками – учасниками капіталу – власних коштів, які зростають у результаті ефективної банківської діяльності у процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових надходжень з боку учасників. Достатній обсяг власного капіталу банку забезпечує економічну самостійність, прибуткову діяльність на ринку банківських послуг, що в кінцевому підсумку позитивно позначається на фінансовій стійкості банку. Хоча власний капітал і займає незначну частку в загальній сукупності ресурсів банку, проте відіграє визначальну роль у процесі його діяльності. Достатній обсяг капіталу дає банкові змогу функціонувати незалежно від певних збитків. Власний капітал має відповідати розміру активів із урахуванням ступеня їхнього ризику. З урахуванням інфляційних процесів, політичної нестабільності, розширенням масштабів банківської діяльності та підвищенням ризиків банки мають прагнути до збільшення власного капіталу. Основними джерелами аналізу власного капіталу банку є щоденний та місячний баланс банку та звіт про власний капітал банку. Використовуючи ці дані, НБУ контролює виконання обов'язкових нормативів капіталу кожним банком окремо.

Коефіцієнти, які визначають достатність власного капіталу та рівень капіталізації банку, визначаються НБУ, але доцільно розраховувати й інші показники, які надають можливість більшого внутрішнього контролю керівництва самого банку за його фінансовою стійкістю. До них слід віднести показники, що розширюють можливості аналізу фінансової стійкості банку з позицій управління капіталом: коефіцієнт надійності, коефіцієнт фінансового важеля, коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів, коефіцієнт мультиплікатора капіталу, коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом, коефіцієнт захищеності власного капіталу, коефіцієнт маневрування, коефіцієнт достатності капіталу (див. табл. 18).

Фінансова стійкість банку залежить як від внутрішніх, так і від зовнішніх факторів, проте визначальним стає розмір та достатність капіталу банківської установи. Перевищення критичних значень показників фінансової стійкості, здійснення агресивної кредитної політики, відсутність сформованих резервів у необхідному обсязі відповідно до кредитного, процентного, валютного, інвестиційного й інших ризиків, недотримання вимог банківського законодавства зумовлює погіршення фінансової стійкості банку, що може створити реальну загрозу невиконання його зобов'язань перед клієнтами, а в подальшому може призвести і до банкрутства.

Аналіз власного капіталу банку треба починати з аналізу його структури та динаміки (табл. 19). Важливо порівняти структуру власного капіталу конкретного банку з аналогічними показниками інших банків або з середньобанківськими.

Таблиця 19

Структура власного капіталу банку

Показники	01.01.2012 р. (млн грн)	Питома вага, %	01.01.2013 р. (млн грн)	Питома вага, %	01.01.2014 р. (млн грн)	Питома вага, %
1	2	3	4	5	6	7
Статутний капітал						
Резерви, капіталізовані дивіденди та інші фонди						
Резерви переоцінки цінних паперів						

1	2	3	4	5	6	7
Прибуток/збиток минулих років						
Прибуток/збиток поточного року						
Інший власний капітал						
Власний капітал						

Приклад оформлення аналізу динаміки власного капіталу наведено в табл. 20.

Таблиця 20

Динаміка складових власного капіталу банку

Показники	01.01.2012 р. (млн грн)	01.01.2013 р. (млн грн)	Темп приросту, %	01.01.2014 (млн грн)	Темп приросту, %
Статутний капітал					
Резерви, капіталізовані дивіденди та інші фонди					
Резерви переоцінки цінних паперів					
Прибуток/збиток минулих років					
Прибуток/збиток поточного року					
Інший власний капітал					
Власний капітал					

Аналізуючи стан капіталу, насамперед, необхідно визначити відповідність його розміру вимогам Національного банку України.

Норматив адекватності регулятивного капіталу (норматив платоспроможності) відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що впливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Чим вище значення показника достатності (адекватності) регулятивного капіталу, тим

більша частка ризику, яку беруть на себе власники банку; і навпаки, чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, яку беруть на себе кредитори/вкладники банку.

Норматив адекватності регулятивного капіталу встановлюється для запобігання надмірному перекладанню банком кредитного ризику та ризику неповернення банківських активів на кредиторів/вкладників банку.

Значення показника адекватності регулятивного капіталу визначається як співвідношення регулятивного капіталу банку до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зважених за ступенем кредитного ризику та зменшених на суму створених відповідних резервів за активними операціями.

Для розрахунку адекватності регулятивного капіталу банку його активи поділяються на п'ять груп за ступенем ризику та підсумовуються з урахуванням відповідних коефіцієнтів зважування:

а) **I група активів зі ступенем ризику 0 %:** готівкові кошти; банківські метали; кошти в Національному банку; боргові цінні папери, емітовані Національним банком; боргові цінні папери органів державної влади; активи за операціями з Міжнародним банком реконструкції та розвитку, Європейським банком реконструкції та розвитку, Міжнародною фінансовою корпорацією (боргові цінні папери, емітовані цими установами, кредити та зобов'язання з кредитування, які надані цим установами); активи, які забезпечені гарантією Кабінету Міністрів України, наданою відповідно до закону про Державний бюджет України на відповідний рік, у порядку, передбаченому Бюджетним кодексом України (далі – державні гарантії) (облігації Державної іпотечної установи та боргові цінні папери підприємств, розміщення яких здійснюється під державні гарантії; кредити, надані органам державної влади та суб'єктам господарювання під державні гарантії, кредити, надані головним розпорядникам коштів державного бюджету і головним розпорядникам коштів місцевих бюджетів під державні гарантії, для здійснення капітальних видатків); зобов'язання з кредитування, які надані клієнтам та за якими банк не бере на себе ризик; валюта і банківські метали до отримання за купленими опціонними контрактами з метою хеджування; нараховані доходи за активами, які віднесені до цієї групи активів;

б) **II група активів зі ступенем ризику 10 %:** короткострокові та довгострокові кредити, що надані органам державної влади; нараховані доходи за кредитами, що надані органам державної влади;

в) **III група активів зі ступенем ризику 20 %:** боргові цінні папери органів місцевого самоврядування, що рефінансуються Національним банком, у торговому портфелі банку, у портфелі банку на продаж та в портфелі банку до погашення; боргові цінні папери органів місцевого самоврядування в торговому портфелі банку, у портфелі банку на продаж і в портфелі банку до погашення; нараховані доходи за борговими цінними паперами органів місцевого самоврядування, що рефінансуються Національним банком, у торговому портфелі банку, у портфелі банку на продаж та в портфелі банку до погашення; кошти до запитання, що розміщені в банку, який має офіційний кредитний рейтинг не нижчий, ніж інвестиційний клас; нараховані доходи за коштами до запитання, що розміщені в банку, який має офіційний кредитний рейтинг не нижчий, ніж інвестиційний клас; депозити овернайт, що розміщені в банку, який має офіційний кредитний рейтинг не нижчий, ніж інвестиційний клас; інші короткострокові депозити, що розміщені в банку, який має офіційний кредитний рейтинг не нижчий, ніж інвестиційний клас; нараховані доходи за депозитами овернайт, іншими короткостроковими депозитами, що розміщені в банку, який має офіційний кредитний рейтинг не нижчий, ніж інвестиційний клас; кредити овердрафт, овернайт та інші короткострокові кредити, що розміщені в банку, який має офіційний кредитний рейтинг не нижчий, ніж інвестиційний клас; нараховані доходи за кредитами овердрафт, овернайт та іншими короткостроковими кредитами, що розміщені в банку, який має офіційний кредитний рейтинг не нижчий, ніж інвестиційний клас; валюта та банківські метали, які куплені за умовами спот у банку-контрагента, який має офіційний кредитний рейтинг не нижчий, ніж інвестиційний клас;

г) **IV група активів зі ступенем ризику 35 %:** іпотечні кредити, що надані фізичним особам і включаються до складу іпотечного покриття, яке відповідає вимогам законодавства України, за іпотечними облігаціями, емітованими фінансовою установою, більше ніж 50 % корпоративних прав якої належить державі та/або державним банкам, за умови наявності документального підтвердження спроможності позичальника погашати борг грошовими коштами, джерела походження яких не пов'язані з заставою, виключно з нарахованими доходами за такими кредитами;

г) **V група активів зі ступенем ризику 50 %:** кошти до запитання в інших банках, що не належать до інвестиційного класу; нараховані доходи

за коштами до запитання в інших банках, що не належать до інвестиційного класу; депозити овернайт, які розміщені в інших банках, що не належать до інвестиційного класу; короткострокові та довгострокові кредити, що надані органам місцевого самоврядування; нараховані доходи за кредитами, що надані органам місцевого самоврядування; гарантійні депозити в інших банках (покріті); зобов'язання з кредитування, які надані банкам; валюта та банківські метали, які куплені за форвардними контрактами; активи до одержання; валюта та банківські метали, які куплені за умовами спот у банку-контрагента, що не належить до інвестиційного класу; кредити овернайт, які надані іншим банкам, що не належать до інвестиційного класу; валюта та банківські метали до отримання за іншими опціонними контрактами; дисконт/премія до отримання за форвардними валютними контрактами; хеджовані процентні доходи майбутніх періодів в іноземній валюті; витрати майбутніх періодів, які хеджовані; іпотечні облігації, емітовані фінансовою установою, більше ніж 50 % корпоративних прав якої належить державі та/або державним банкам, винятково з нарахованими доходами за такими облігаціями;

д) **VI група активів із ступенем ризику 100 %:** прострочені нараховані доходи за коштами на вимогу в інших банках; прострочені нараховані доходи за кредитами, що надані органам державної влади та місцевого самоврядування; короткострокові вклади (депозити), що розміщені в інших банках, що не належать до інвестиційного класу; нараховані доходи за строковими вкладками (депозитами), що розміщені в інших банках, що не належать до інвестиційного класу; довгострокові вклади (депозити), що розміщені в інших банках; гарантійні депозити в інших банках (непокріті) за даними аналітичного обліку; прострочена заборгованість і прострочені нараховані доходи за строковими вкладками (депозитами), що розміщені в інших банках; кредити овердрафт, кошти за операціями репо й інші короткострокові кредити, які надані іншим банкам, що не належать до інвестиційного класу; довгострокові кредити, що надані іншим банкам; нараховані доходи за кредитами, що надані іншим банкам, що не належать до інвестиційного класу; фінансовий лізинг (оренда), що наданий іншим банкам; прострочена заборгованість і прострочені нараховані доходи за кредитами, що надані іншим банкам; кредити, що надані суб'єктам господарювання; нараховані доходи за кредитами, що надані суб'єктам господарювання; прострочена заборгованість і прострочені нараховані

доходи за кредитами, що надані суб'єктам господарювання; дебіторська заборгованість за операціями з банками та за операціями з клієнтами банків; транзитний рахунок за операціями, здійсненими платіжними картками через банкомат; прострочена заборгованість за кредитами, які надані органам державної влади та місцевого самоврядування; кредити, які надані фізичним особам; нараховані доходи за кредитами, які надані фізичним особам; прострочена заборгованість та прострочені нараховані доходи за кредитами, що надані фізичним особам; акції та інші цінні папери з нефіксованим прибутком у торговому портфелі банку та в портфелі банку на продаж; боргові цінні папери, випущені банками, небанківськими фінансовими установами та нефінансовими підприємствами, у торговому портфелі банку, у портфелі банку на продаж та в портфелі банку до погашення; нараховані доходи за акціями та іншими цінними паперами з нефіксованим прибутком у торговому портфелі банку та в портфелі банку на продаж; нараховані доходи за борговими цінними паперами в торговому портфелі банку, у портфелі банку на продаж та в портфелі банку до погашення; прострочені нараховані доходи за борговими цінними паперами в портфелі банку на продаж та в портфелі банку до погашення; товарно-матеріальні цінності; основні засоби; інші активи банку; зобов'язання за всіма видами гарантій (акцептами, авалями); непокриті акредитиви; цінні папери до отримання за операціями андеррайтингу; інші зобов'язання, що надані клієнтам.

Довгострокові активні операції, які здійснені з перевищенням строків розміщення над строками залучення коштів, додатково зважуються на коефіцієнт ризику 50 %.

Нормативне значення нормативу Н2 діючих банків має бути не менше ніж 10 %.

Для банків, що розпочинають банківську діяльність, цей норматив має становити:

протягом перших 12 місяців діяльності (з дня отримання ліцензії) – не менше 15 %;

протягом наступних 12 місяців – не менше 12 %;

надалі – не менше 10 %.

Норматив співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (Н3) відображає розмір регулятивного капіталу, необхідного для здійснення банком активних операцій.

Норматив НЗ установлює мінімальний коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів.

До сукупних активів банку під час розрахунку нормативу НЗ відносяться: готівкові кошти; банківські метали; кошти в Національному банку; казначейські й інші цінні папери, що рефінансуються та емітовані Національним банком; кошти в інших банках; кредити, що надані органам державної влади й місцевого самоврядування, суб'єктам господарювання, фізичним особам; дебіторська заборгованість за операціями з банками та з клієнтами; цінні папери в торговому портфелі банку, у портфелі банку на продаж і в портфелі банку до погашення; запаси матеріальних цінностей; інші активи банку; суми до з'ясування та транзитні рахунки; інвестиції в асоційовані й дочірні компанії; основні засоби.

Під час розрахунку нормативу НЗ до сукупних активів не включається сума сформованих резервів за всіма активними операціями банку.

Нормативне значення нормативу НЗ має бути не менше ніж 9 %.

Норматив співвідношення регулятивного капіталу до зобов'язань (НЗ-1) визначає достатність власних коштів банку для виконання зобов'язань перед вкладниками та кредиторами.

Норматив НЗ-1 установлює мінімальний коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу до зобов'язань банку.

До зобов'язань банку під час розрахунку нормативу НЗ-1 відносяться: кошти Національного банку; кошти інших банків; кредити, що отримані від міжнародних й інших фінансових організацій; кошти клієнтів банку; кошти бюджету та позабюджетних фондів України; цінні папери власного боргу та похідні фінансові зобов'язання; кредиторська заборгованість; субординований борг; зобов'язання з кредитування і за всіма видами гарантій; вимоги за андеррайтингом цінних паперів.

Нормативне значення нормативу НЗ-1 має бути не менше ніж 10 %.

Під час аналізу достатності капіталу насамперед визначається виконання економічних нормативів за чотирма показниками, встановленими НБУ.

Додатковими показниками для оцінювання достатності капіталу банку можуть виступати показники, наведені в табл. 18.

У процесі аналізу власного капіталу банку доцільно також використовувати коефіцієнти, що визначають ефективність його використання (табл. 21).

Коефіцієнти ефективності використання капіталу банку

Найменування показника	Формула розрахунку	Економічний зміст і рекомендоване значення показника
Прибутковість власного капіталу (ВК), де ЧП – чистий прибуток банку	$ЧП / ВК$	Характеризує ефективність використання власного капіталу банку
Прибутковість статутного капіталу	$ЧП / СК$	Визначає ефективність використання коштів власників і доцільність їхнього вкладання до банку
Розмір кредитних вкладень (КВ) на 1 грн власного капіталу	$КВ / ВК$	Показує, скільки власних коштів вистачить для забезпечення кредитних вкладень
Рентабельність статутного капіталу	$ЧП / СК \times 100 \%$	Визначає ефективність використання коштів власників і доцільність їхнього вкладання до банку
Коефіцієнт співвідношення власного капіталу та залучених коштів (ЗК)	$ВК / ЗК \times 100 \%$	Показує, скільки власних коштів банку вистачить для забезпечення надійного зберігання коштів вкладників і кредиторів

Зміст звіту з виконаної роботи

Звіт з виконаної роботи містить аналітичні таблиці з аналізом власного капіталу банку та відповідні висновки щодо динаміки й структури змін складових власного капіталу банку.

Практичне заняття 4 Аналіз зобов'язань банку

Мета виконання завдання – набути навички пошуку й аналізу інформації щодо зобов'язань банку.

Час виконання роботи – 6 навчальних годин.

Матеріально-технічне забезпечення: клас ОЦ, мережа Інтернет, програмний пакет MS Office Word, MS Office Excel.

Вимоги до виконавця

Для виконання завдання студент має:

володіти навичками користувача персонального комп'ютера;

вміти користуватись мережею Інтернет;
вміти шукати й аналізувати необхідну інформацію;
знати основи аналізу зобов'язань банку.
вміти робити аргументовані висновки з проведеного аналізу.

Теоретична база та порядок виконання роботи

Провести аналіз зобов'язань банку пропонується за групами показників:

1. Аналіз динаміки та структури зобов'язань банку.
2. Аналіз зобов'язань банку методом коефіцієнтів.
3. Аналіз ефективності формування та використання банківських ресурсів.

Методичні рекомендації до виконання завдання 4

Загальний аналіз зобов'язань банку ґрунтується на застосуванні методик горизонтального, вертикального, порівняльного та коефіцієнтного аналізу. Горизонтальний або трендовий аналіз дає можливість досліджувати динаміку зобов'язань загалом і за окремими видами. Розраховуються темпи приросту окремих показників за ряд періодів і визначаються загальні тенденції їхньої зміни (або тренда). Вертикальний аналіз ґрунтується на структурному дослідженні окремих видів банківських зобов'язань. Визначається питома вага окремих структурних складових зобов'язань.

Аналіз зобов'язань банку починають з визначення їхньої суми за балансом, для цього обчислюють залишки коштів за названими рахунками на підставі балансу банку. На цьому ж етапі аналізу дається характеристика зміни суми зобов'язань банку у динаміці, а також їхньої структури. Для зручності аналізу зобов'язання банку класифікують за різними ознаками, тобто залежно від вкладників, від форми власності, від строку й порядку повернення, за групами клієнтів, за ціною ресурсів тощо. Оскільки найзначнішу роль у зобов'язаннях відіграють кошти клієнтів, доцільно розглянути їхню структуру та динаміку у розрізі видів клієнтів, валют, строків, за видами економічної діяльності тощо.

Аналіз зобов'язань банку методом коефіцієнтів проводиться за допомогою системи показників, наведених у табл. 22.

Показники аналізу зобов'язань банку методом коефіцієнтів

Показник	Формула розрахунку	Економічний зміст та рекомендоване значення показника
1	2	3
Коефіцієнт співвідношення власного капіталу та строкових коштів фізичних осіб	Власний капітал / / Строкові кошти фізичних осіб	Кошти громадян, залучені банком, повинні достатньою мірою забезпечуватися його капіталом. 0,5 – 1
Коефіцієнт активності залучення коштів	Зобов'язання / / Сукупні пасиви	Питома вага зобов'язань у сукупних пасивах. 0,8 – 0,9
Рівень поточних рахунків у пасивах	Засоби на поточних рахунках / Сукупні пасиви x x 100 %	Характеризує позиції банку з обслуговування клієнтів. Не менше 25 %
Питома вага депозитів клієнтів у зобов'язаннях	Строкові депозити клієнтів / / Зобов'язання	Характеризує орієнтацію банку на ринку залучення коштів. Чим вищий рівень показника, тим вищий рівень ризику для вкладників, і одночасно це говорить про високу ділову активність на ринку залучення засобів. 0,4 – 0,5
Коефіцієнт використання строкових депозитів	Кредити видані клієнтам / / Строкові депозити	Якщо коефіцієнт перевищує 1, депозитна політика вважається ефективною. Якщо він менше 1, то банк проводить обережну кредитну політику і залучені кошти клієнтів значною мірою спрямовує не на кредитування, а на іншу мету. Така політика веде до зниження прибутковості
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	Строкові депозити / / Сукупні пасиви	Показує питому вагу строкових депозитів у загальній структурі пасивних операцій банку
Коефіцієнт співвідношення строкових депозитів і кредитно-інвестиційного портфелю	Строкові депозити / (Кредити надані + Цінні папери)	Характеризує ступінь використання строкових депозитів про вкладення цих коштів у кредити та цінні папери

1	2	3
Ступінь використання платних пасивів банку	Дохідні активи / Платні пасиви	Як показує практика, норматив використання платних пасивів має становити не менше 90 %
Ефективність використання сукупних зобов'язань	Дохідні активи / Сукупні зобов'язання	Вважається, що банк ефективно використовує в господарському обороті сукупні зобов'язання, якщо наведений показник буде не менше 75 – 80 %

Так, для оцінювання ефективності та повноти використання банком своїх зобов'язань застосовуються такі показники: ступінь використання платних пасивів; ступінь використання сукупних зобов'язань.

Аналіз наведених показників здійснюється у динаміці, а також порівнюючи фактичні показники з їхніми нормативними значеннями. Для розрахунку впливу факторів на показники ефективності використання зобов'язань банку використовується спосіб ланцюгових підстановок. Як показує практика, норматив використання платних пасивів має становити не менше 90 %.

Для оптимальної діяльності банку необхідне ефективне використання не тільки платних ресурсів, а й усіх сукупних зобов'язань. Вважається, що банк ефективно використовує сукупні зобов'язання, якщо наведений показник буде не менше 75 – 80 %.

Зміст звіту з виконаної роботи

Звіт із виконаної роботи містить аналітичні таблиці з аналізом зобов'язань банку.

Практичне заняття 5 Аналіз активних операцій банку

Мета виконання завдання – набути навички у пошуку і аналізі інформації щодо активних операцій банку.

Час виконання роботи – 8 навчальних годин.

Матеріально-технічне забезпечення: клас ОЦ, мережа Інтернет, програмний пакет MS Office Word, MS Office Excel.

Вимоги до виконавця

Для виконання завдання студент має:

володіти навичками користувача персонального комп'ютера;

вміти користуватись мережею Інтернет;

вміти шукати та аналізувати необхідну інформацію;

знати основи аналізу активних операцій банку;

вміти робити аргументовані висновки щодо проведеного аналізу.

Теоретична база та порядок виконання роботи

Аналіз активних операцій банку пропонується провести шляхом:

1) аналізу динаміки й структури активних операцій банку;

2) аналізу якості активів банку за допомогою коефіцієнтів;

3) оцінювання рівня ефективності активних операцій банку за допомогою коефіцієнтів.

Методичні рекомендації до виконання завдання 5

Аналіз активних операцій банку полягає у використанні різних аналітичних прийомів, спрямованих на визначення сукупного обсягу ресурсів, які належать банку, їхній структурі та динаміці в аналізованому проміжку часу, а також оцінюванні за допомогою коефіцієнтів (рентабельності (прибутковості) активів, дохідності активів, чистої процентної маржі тощо) якості активів банку та рівня ефективності його активних операцій. Основним інформаційним джерелом для проведення цього аналізу є баланс (звіт про фінансовий стан (форма № 1)) банку, звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід (форма № 2)) банку, а також офіційний сайт НБУ та відповідного банку згідно з індивідуальним варіантом.

Аналіз структури активів (визначення питомої ваги кожної статті активів у їхній загальній сумі) здійснюється за допомогою вертикального аналізу (табл. 23).

Таблиця 23

Аналіз структури активів банку

Стаття активу, млн грн	(n – 2) р.	(n – 1) р.	n р.
1	2	3	4
Грошові кошти та їхні еквіваленти			
Кошти в інших банках			
Кредити та заборгованість клієнтів			

1	2	3	4
Цінні папери в портфелі банку на продаж			
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії			
Інвестиційна нерухомість			
Основні засоби та нематеріальні активи			
Інші фінансові активи			
Інші активи			
Необоротні активи, утримувані для продажу, та активи групи вибуття			
Усього активів	100 %	100 %	100 %

Аналіз динаміки активів (визначення абсолютних відхилень і темпів росту агрегованих активних статей балансу) здійснюється за допомогою горизонтального аналізу (табл. 24).

Таблиця 24

Аналіз динаміки активів банку

Стаття активу, млн грн	Абсолютне відхилення, млн грн		Темп росту, % до попереднього року	
	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.
	(n - 1) р. - - (n - 2) р.	n р. - (n - 1) р.	(n - 1) р. / (n - 2) р. × 100 %	n р. / (n - 1) р. × 100 %
Грошові кошти та їхні еквіваленти				
Кошти в інших банках				
Кредити та заборгованість клієнтів				
Цінні папери в портфелі банку на продаж				
Інвестиції в асоційовані та дочірні компанії				
Інвестиційна нерухомість				
Основні засоби та нематеріальні активи				
Інші фінансові активи				
Інші активи				
Необоротні активи, утримувані для продажу, та активи групи вибуття				
Усього активів				

Результати вертикального та горизонтального аналізу оформлюються графічно (не менше двох рисунків, відповідно), що дозволяє наочно спостерігати динаміку змін статей активу за аналізований проміжок часу.

Аналіз якості активів здійснюється за допомогою показників, наведених у табл. 25.

Таблиця 25

Показники для аналізу якості активів

Показник	Формула розрахунку	Економічний зміст і рекомендоване значення показника
Працездатність активів	Робочі активи / / Сукупні активи	Показник характеризує, якою мірою банк використовує наявні ресурси для отримання доходу. 0,8 – 0,85
Питома вага високоліквідних активів в активах	Високоліквідні активи / / Сукупні активи	Показник характеризує ризикованість та дохідність активів. 0,03 – 0,1
Питома вага ліквідних активів в активах	Ліквідні активи / / Сукупні активи	Показник показує скільки гривень ліквідних активів приходить на гривню активів. 0,15 – 0,2
Співвідношення високоліквідних і робочих активів	Високоліквідні активи / / Робочі активи	Показник характеризує достатність ліквідних активів для покриття ризиків від дохідних вкладень. 0,2

Оцінювання рівня ефективності активних операцій банку методом коефіцієнтів здійснюється за допомогою показників, які наведені у табл. 26.

Таблиця 26

Показники для оцінювання рівня ефективності активних операцій

Показник	Формула розрахунку	Економічний зміст та рекомендоване значення показника
1	2	3
Рентабельність (прибутковість) активів, %	Чистий прибуток / Сукупні активи × 100 %	Показник використовується для оцінювання діяльності управління банку, оскільки

1	2	3
		характеризує здатність менеджменту ефективно керувати активами банку. 1 та більше %
Загальна дохідність активів, %	Доходи / Сукупні активи × 100 %	Показник характеризує рівень доходу, який припадає на одиницю активів, які використовує банк. Не нижче 12 %
Чиста процентна маржа	(Процентні доходи – Процентні витрати) / Сукупні активи × 100 %	Показник характеризує можливість банку отримувати дохід, а саме диференціальний процентний дохід, у відсотках до активів. Не менше 4,5 %
Доля основних засобів і нематеріальних активів в активах	(Основні засоби + Нематеріальні активи) / Сукупні активи × 100 %	Показник відображає обсяг коштів, вкладених в основні та нематеріальні засоби, які не здатні приносити дохід банку. Не більше 10 %

Аналіз якості активів банку й оцінювання рівня ефективності його активних операцій здійснюється за період не менше ніж 3 останні роки (так само, як й аналіз структури та динаміки активів).

Практична робота виконується за індивідуальним варіантом, який студент обирає за номером у списку групи в журналі викладача (табл. 27).

Таблиця 27

Варіанти для аналізу активних операцій банку

Варіанти	Банки	Варіанти	Банки
1	ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК"	11	ПАТ "ВТБ БАНК"
2	АТ "ОЩАДБАНК"	12	ПАТ "КРЕДОБАНК"
3	АТ "УКРЕКСІМАНК"	13	АТ "ТАСКОМБАНК"
4	АТ "РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ"	14	ПАТ "БАНК "ГРАНТ"
5	АТ "УКРСИББАНК"	15	ПАТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"
6	ПАТ "ПУМБ"	16	АБ "УКРГАЗБАНК"
7	ПАТ "МЕГАБАНК"	17	ПАТ "СІТІБАНК"
8	ПАТ "УКРСОЦБАНК"	18	АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"
9	ПАТ "АЛЬФА-БАНК"	19	ПАТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"
10	АТ "ОТП БАНК"	20	ПАТ КБ "ПРАВЕКС-БАНК"

Зміст звіту з виконаної роботи

Звіт з виконаної роботи містить аналітичні таблиці та рисунки з аналізом активних операцій банку, а також відповідні висновки щодо отриманих результатів дослідження.

Практичне заняття 6 Аналіз кредитних операцій банку

Мета виконання завдання – набути навички у пошуку й аналізі інформації щодо кредитних операцій банку.

Час виконання роботи – 8 навчальних годин.

Матеріально-технічне забезпечення: клас ОЦ, мережа Інтернет, програмний пакет MS Office Word, MS Office Excel.

Вимоги до виконавця

Для виконання завдання студент має:

володіти навичками користувача персонального комп'ютера;

вміти користуватись мережею Інтернет;

вміти шукати й аналізувати необхідну інформацію;

знати основи аналізу кредитних операцій банку;

вміти робити аргументовані висновки щодо проведеного аналізу.

Теоретична база та порядок виконання роботи

Аналіз кредитних операцій банку пропонується провести шляхом:

- 1) аналізу динаміки та структури кредитного портфеля банку;
- 2) аналіз дотримання банком нормативів кредитного ризику;
- 3) аналізу якості кредитного портфеля банку;
- 4) аналізу ефективності кредитних операцій банку.

Методичні рекомендації до виконання завдання 6

Кредитні операції формують кредитний портфель банку, від структури та якості якого залежить стабільність, репутація і фінансовий успіх банку.

Загальний аналіз кредитних операцій банку ґрунтується на застосуванні методик вертикального та горизонтального аналізу, які передбачають обчислення й подальше оцінювання таких показників: процентні співвідношення окремих показників з агрегованим показником, абсолютні зміни кінцевих показників порівняно з початковими (базисними), темпи зростання або прирости показників в аналітичному періоді, а також на застосуванні методик коефіцієнтного аналізу.

Перш за все, аналіз кредитного портфеля потребує дослідження його структури в розрізі форм власності позичальників, валют кредиту, груп ризику, галузевої структури тощо, а також вивчення динаміки кожної групи, сегментації кредитного портфеля (табл. 28).

Таблиця 28

Аналіз кредитного портфеля банку

Показники, млн грн	(n – 2) р.	(n – 1) р.	n р.
1	2	3	4
Кредитний портфель банку, усього			
Резерви під заборгованість за кредитами			
За формою власності позичальника			
Кредити та заборгованість юридичних осіб			
Кредити та заборгованість фізичних осіб			
Міжбанківські кредити			
За валютою кредиту			
Кредити в іноземній валюті			
Кредити у національній валюті			
За ступенем ризику			
Стандартні			
Під контролем			
Субстандартні			
Сумнівні			
Безнадійні			
За видами кредиту			
Овердрафт			
Операції репо			
Враховані векселі			
Вимоги, що придбані за операціями факторингу			
Кредити в поточну діяльність			
Кредити в інвестиційну діяльність			
Іпотечні кредити			
Фінансовий лізинг			
Сумнівна заборгованість за виплаченими гарантіями			

1	2	3	4
За галузевою ознакою			
Виробництво			
Нерухомість			
Торгівля			
Сільське господарство			
Інші кредити			
За строками використання			
Короткострокові			
Довгострокові			
Безстрокові			
Пролонговані			
Прострочені			

За кожною класифікаційною ознакою (за формою власності позичальника, за валютою кредиту, за ступенем ризику кредиту, за видами кредиту, за галузевою ознакою наданого кредиту, за строками використання кредиту) необхідно визначити структуру (питому вагу) і динаміку (абсолютне та відносне відхилення) (не менше ніж за 3 останні роки) кредитного портфеля банку та зробити відповідні обґрунтовані висновки (приклад наведено далі).

У табл. 29 наведений приклад аналізу структури кредитного портфеля банку за формою власності позичальника.

Таблиця 29

Приклад аналізу структури кредитного портфеля банку за формою власності позичальника

Показники, млн грн	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Кредитний портфель банку, усього	7 245,47	13 686,89	22 271,97
Питома вага, %	100	100	100
Кредити та заборгованість юридичних осіб	6 931,23	13 182,42	20 734,74
Питома вага, %	95,66	96,31	93,10
Кредити та заборгованість фізичних осіб	96,74	384,23	1 010,28
Питома вага, %	1,34	2,81	4,54
Міжбанківські кредити	217,50	120,24	526,95
Питома вага, %	3,00	0,88	2,36

У табл. 30 наведений приклад аналізу динаміки кредитного портфеля банку за формою власності позичальника.

Таблиця 30

Приклад аналізу динаміки кредитного портфеля банку за формою власності позичальника

Показники, млн грн	Абсолютне відхилення, млн грн		Темп росту, % до попереднього року	
	2015 р.	2016 р.	2015 р.	2016 р.
Кредитний портфель банку, усього	+6 441,42 –	+8 585,08 –	+88,90	+62,72
Кредити та заборгованість юридичних осіб	+6 251,19 +0,65 %	+7 552,32 –3,21 %	+90,19	+57,29
Кредити та заборгованість фізичних осіб	+287,49 +1,47 %	+626,05 +1,73 %	+297,18	+162,94
Міжбанківські кредити	–97,26 –2,12 %	+406,71 +1,48 %	–44,72	+338,25

Отже, з цього аналізу видно, що кредитний портфель банку протягом 2014 – 2016 рр. збільшився в 307,39 рази, що позитивно характеризує діяльність банку, адже саме кредитні операції приносять банку найбільший прибуток. У кредитному портфелі банку найбільшу питому вагу займають кредити юридичним особам, а саме 95,66 % у 2014 р. і 93,10 % – 2016 р. Найбільше значення було у 2015 р. – 96,31 %. Банк займається кредитуванням юридичних осіб. Однак позитивним є те, що банк продовжує нарощувати обсяги кредитування фізичних осіб. Так, станом на 01.01.2017 р. обсяги кредитування фізичних осіб становили 1 010,28 тис грн. Диспропорцію між кредитами юридичним і фізичним особам зумовлюють несприятливі умови для приватного підприємництва, недосконалість законодавчого забезпечення споживчого кредитування, нестабільність ринку праці, низький рівень доходів фізичних осіб. Як свідчать статистичні дані, міжбанківські кредити в аналізованому періоді становили від 0,88 до 3 % у загальному обсязі кредитного портфеля.

Наступним етапом аналізу кредитних операцій є дослідження дотримання банком нормативів кредитного ризику. Нормативи кредитного ризику – економічні нормативи, встановлені НБУ з метою зменшення банківських ризиків, та недотримання яких може призвести до фінансових труднощів у діяльності банку. До них належать Н7, Н8, Н9 та Н10.

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) встановлюється з метою обмеження кредитного ризику, що виникає внаслідок невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань.

Розмір кредитного ризику на одного контрагента визначається як співвідношення суми всіх вимог банку до цього контрагента та всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цього контрагента (групи пов'язаних контрагентів), до регулятивного капіталу банку. Значення нормативу Н7 становить не більше 25 %.

Норматив великих кредитних ризиків (Н8) встановлюється з метою обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом або групою пов'язаних контрагентів.

Кредитний ризик, який банк бере на одного контрагента або групу пов'язаних контрагентів, вважають великим, якщо сума всіх вимог банку до цього контрагента (групи пов'язаних контрагентів) і всіх позабалансових зобов'язань, наданих банком щодо цього контрагента або групи пов'язаних контрагентів, становить 10 % і більше регулятивного капіталу банку.

Н8 визначається як співвідношення суми всіх великих кредитних ризиків, наданих банком щодо всіх контрагентів, з врахуванням всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цих контрагентів, до регулятивного капіталу банку.

Нормативне значення нормативу Н8 не повинно перевищувати 8-кратний розмір регулятивного капіталу банку.

Норматив максимального розміру кредитів, гарантій і поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9) встановлюється з метою обмеження ризику, який виникає під час здійснення операцій з інсайдерами, що може призвести до прямого або непрямого впливу на діяльність банку.

Норматив Н9 розраховують як співвідношення суми всіх зобов'язань цього інсайдера (групи пов'язаних інсайдерів) перед банком і всіх позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо цього інсайдера, та статутного капіталу банку. Нормативне значення коефіцієнта Н9 не має перевищувати 5 %.

Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10) встановлюється з метою обмеження сукупної суми всіх ризиків щодо інсайдерів.

Норматив Н10 розраховується як співвідношення сукупної заборгованості зобов'язань усіх інсайдерів перед банком і 100 % суми позабалансових зобов'язань, виданих банком щодо всіх інсайдерів, та статутного

капіталу банку. Нормативне значення коефіцієнта H10 не має перевищувати 30 %.

Необхідно розрахувати зазначені нормативи у динаміці не менше ніж за 3 останні роки.

Що стосується аналізу якості кредитного портфеля банку, то варто зазначити, в економічній літературі до показників, які дають змогу оцінити якість кредитного портфеля банку, належать:

коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом банку, який характеризує якість кредитного портфеля банку з погляду його захищеності власним капіталом;

коефіцієнт якості кредитного портфеля, який характеризує якість кредитного портфеля з позиції ризиковості;

коефіцієнт покриття класифікованих кредитів власним капіталом банку, який характеризує якість кредитного портфеля банку з погляду його захищеності власним капіталом банку;

коефіцієнт проблемних кредитів, який характеризує частку проблемних кредитів у загальній сумі кредитного портфеля;

коефіцієнт співвідношення відсоткових доходів і відсоткових витрат, пов'язаних із залученням ресурсів, який характеризує дохідність відсоткової політики банку;

чистий спред – це показник, який дає змогу проаналізувати мінімальну різницю між ставками за активними та пасивними операціями. Він характеризує різницю між ціною придбання ресурсів та їхнім розміщенням у дохідні активи (переважно у кредитний портфель) (табл. 31).

Таблиця 31

Аналіз якості кредитного портфеля банку

Показник	Формула розрахунку
Коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом банку	Власний капітал / Кредитний портфель
Коефіцієнт якості кредитного портфеля	Резерв для покриття можливих втрат від кредитних операцій / Кредитний портфель
Коефіцієнт покриття класифікованих кредитів власним капіталом банку	Резерв для покриття можливих втрат від кредитних операцій / Власний капітал
Коефіцієнт проблемних кредитів	Проблемні кредити / Кредитний портфель
Коефіцієнт співвідношення відсоткових доходів і відсоткових витрат	Відсоткові доходи / Відсоткові витрати
Чистий спред	Відсоткові доходи / Кредитний портфель – – Відсоткові витрати / Депозити

Необхідно розрахувати зазначені коефіцієнти у динаміці не менше ніж за 3 останні роки та зобразити динаміку їхніх змін графічно.

Аналіз будь-яких операцій повинен завершуватись оцінкою їхньої ефективності, тобто аналізом їхньої дохідності та рентабельності.

Аналіз ефективності кредитних операцій банку здійснюється за допомогою наступних показників:

дохідність кредитних операцій;

дохідність кредитних операцій на 1 грн активу;

питома вага доходів від надання кредитів у загальній сумі доходів;

рентабельність кредитних операцій;

прибутковість кредитних операцій тощо (табл. 32).

Таблиця 32

Аналіз ефективності кредитних операцій банку

Показник	Формула розрахунку
Дохідність кредитних операцій	$\text{Дохід від кредитних операцій} / \text{Обсяг кредитного портфеля банку} \times 100 \%$
Дохідність кредитних операцій на 1 грн активу	$\text{Дохід від наданих кредитів} / \text{Сукупні активи}$
Питома вага доходів від надання кредитів в загальній сумі доходів	$\text{Дохід від надання кредитів} / \text{Загальна сума доходів банку}$
Рентабельність кредитних операцій	$\frac{\text{Процентні доходи від кредитів} - \text{Процентні витрати} - \text{Витрати кредитного відділу}}{\text{Процентні витрати} + \text{Витрати кредитного відділу}}$ або $\text{Дохід від наданих кредитів} / \text{Суми, виплачені за вкладами клієнтам}$
Прибутковість кредитних операцій	$\text{Прибуток від кредитних операцій} / \text{Сукупні активи}$

Аналіз ефективності кредитних операцій банку здійснюється не менше ніж за 3 останні роки, та обов'язково робляться відповідні аналітичні висновки.

Отже, запропонована методика аналізу кредитних операцій передбачає комплексний підхід до вивчення даного напряму діяльності банку, надає змогу оцінити їхню ефективність, визначити основні шляхи удосконалення управління активами банку та підвищити результативність банківського менеджменту.

Об'єкт дослідження (банк України) обирається студентом самостійно.

Основним інформаційним джерелом для проведення цього аналізу є баланс (звіт про фінансовий стан (форма № 1)) банку, звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід (форма № 2)) банку, а також офіційний сайт НБУ та відповідного банку.

Зміст звіту з виконаної роботи

Звіт з виконаної роботи включає аналітичні таблиці та рисунки з аналізом кредитних операцій банку, а також відповідні висновки щодо отриманих результатів дослідження.

Практичне заняття 7 Аналіз доходів і витрат банку

Мета виконання завдання – набути навички у пошуку й аналізі інформації щодо доходів і витрат банку.

Час виконання роботи – 4 навчальних годин.

Матеріально-технічне забезпечення: клас ОЦ, мережа Інтернет, програмний пакет MS Office Word, MS Office Excel.

Вимоги до виконавця

Для виконання завдання студент має:

володіти навичками користувача персонального комп'ютера;

вміти користуватись мережею Інтернет;

вміти шукати й аналізувати необхідну інформацію;

знати основи аналізу доходів і витрат банку;

вміти робити аргументовані висновки щодо проведеного аналізу.

Теоретична база та порядок виконання роботи

Аналіз доходів і витрат банку містить:

1. Аналіз структури та динаміки доходів банку.

2. Аналіз структури і динаміки витрат банку.

3. Аналіз відносних коефіцієнтів (розрахунок співвідношення між окремими позиціями активів, пасивів, доходів і витрат або напрямами різних форм звітності з метою визначення (встановлення) взаємозв'язків між показниками).

Методичні рекомендації до виконання завдання 7

Фінансовий стан банку характеризується такими показниками, як доходи, витрати, прибуток (збиток) – різниця між доходами та витратами, чистий прибуток – після оподаткування.

Аналіз структури доходів і витрат банку, та, відповідно, його прибутку, може бути кількісним і якісним.

Під час кількісного аналізу визначаються основні напрями доходів та витрат, під час якісного – питома вага кожного напрямку, за яким можна встановити їхнє значення в загальних доходах (витратах) (табл. 33).

Таблиця 33

Аналіз структури і динаміки доходів та витрат, а також прибутку банку

Показник, млн грн	Питома вага в обсязі активів за роками, %			Абсолютне відхилення, тис. грн до попереднього року		Темп росту, % до попереднього року	
	(n - 2) р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.	(n - 1) р.	n р.
Аналіз структури та динаміки доходів і витрат банку							
Процентні доходи							
Комісійні доходи							
Результат від торговельних операцій							
Інші операційні доходи							
Інші доходи							
Повернення списаних активів							
Усього доходів	100 %	100 %	100 %				
Процентні витрати							
Комісійні витрати							
Інші операційні витрати							
Загальні адміністративні витрати							
Інші витрати							
Відрахування в резерви							
Податок на прибуток							
Усього витрат	100 %	100 %	100 %				
Аналіз структури та динаміки прибутку банку							
Процентний прибуток							
Комісійний прибуток							
Інший операційний прибуток							
Інший прибуток							
Чистий прибуток							

Основним інформаційним джерелом для проведення цього аналізу є звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід (форма № 2)) банку, офіційний сайт НБУ та офіційний сайт відповідного банку, який обирається студентом самостійно.

За результатами складання таблиці потрібно зробити аналітичні висновки щодо структури та динаміки доходів і витрат, а також прибутку банку.

Наступним етапом аналізу доходів і витрат банку є аналіз відносних коефіцієнтів (розрахунок співвідношення між окремими позиціями активів, пасивів, доходів та витрат або напрямами різних форм звітності з метою визначення взаємозв'язків між показниками).

До таких відносних коефіцієнтів належать (згідно з методологією рейтингового оцінювання банку рейтингового агентства):

коефіцієнт ефективності діяльності банку – відношення загальних доходів банку до його загальних витрат (дозволяє визначити величину ефекту на одиницю затрат). Оптимальне значення – не менше 120 %;

співвідношення суми чистого процентного і чистого комісійного доходів до операційного прибутку (показує, яку частину в операційному прибутку банку займають доходи сформовані за рахунок процентної маржі та комісій, що отримані від клієнтів). Оптимальне значення – не менше 80 %;

співвідношення адміністративно-господарських витрат до операційного прибутку (дозволяє визначити, яка доля операційного прибутку банку припадає на витрати, пов'язані з його господарською діяльністю). Чим нижче значення показника, тим вище рівень управління затратами банку. Оптимальне значення – не більше 70 %;

співвідношення адміністративно-господарських витрат до загальних витрат (визначає, яку долю у витратах банку займають видатки на утримання адміністрації). Оптимальне значення – не більше 35 %.

Результатом аналізу відносних коефіцієнтів є побудовані графіки (не менше 2) за період не менше ніж останні 3 роки та відповідні обґрунтовані висновки щодо динаміки змін зазначених коефіцієнтів.

Зміст звіту з виконаної роботи

Звіт з виконаної роботи містить аналітичні таблиці та графіки з аналізом доходів і витрат банку, а також відповідні висновки щодо отриманих результатів дослідження.

Практичне заняття 8

Аналіз фінансового стану банку

Мета виконання завдання – набути навички у пошуку й аналізі інформації щодо фінансового стану банку.

Час виконання роботи – 4 навчальних годин.

Матеріально-технічне забезпечення: клас ОЦ, мережа Інтернет, програмний пакет MS Office Word, MS Office Excel.

Вимоги до виконавця

Для виконання завдання студент має:

володіти навичками користувача персонального комп'ютера;

вміти користуватись мережею Інтернет;

вміти шукати й аналізувати необхідну інформацію;

знати основи аналізу фінансового стану банку;

вміти робити аргументовані висновки щодо проведеного аналізу.

Теоретична база та порядок виконання роботи

Аналіз фінансового стану передбачає:

1. Коефіцієнтний аналіз фінансового стану банку.
2. Вивчення методики рейтингової оцінки діяльності банку CAMELSO.

Методичні рекомендації до виконання завдання 8

Узагальнювальною комплексною характеристикою фінансово-економічної діяльності банку та якості його системи управління є фінансовий стан банківської установи.

Загалом фінансовий стан банку оцінюються на основі системи показників. Варто зазначити, що на сьогодні єдина система показників (коефіцієнтів), яка характеризує фінансовий стан банку, відсутня. Кожний банк використовує свої самостійно розроблені методики, що містять різні показники, які суттєво відрізняються.

Більшість методик поєднує у собі 4 групи показників, що дають можливість оцінити фінансовий стан банку: ліквідності, ділової активності, фінансової стійкості та рентабельності (табл. 34).

Об'єкт дослідження (банк України) обирається студентом самостійно. Аналіз здійснюється за один останній рік діяльності банку. Основним інформаційним джерелом для проведення даного аналізу є баланс (звіт про фінансовий стан (форма № 1)) банку, звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід (форма № 2)) банку, а також офіційний сайт НБУ та відповідного банку згідно з індивідуальним варіантом.

Показники аналізу фінансового стану банку

Показник	Формула розрахунку	Економічний зміст показника
1	2	3
Коефіцієнти ліквідності		
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	(Кошти на коррахунках + Кошти в касі) / Депозити	Показує можливість банку погашати "живими" грошми з коррахунків і каси зобов'язання за всіма депозитами
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	Сукупні активи / Сукупні зобов'язання	Характеризує максимальну можливість банку в погашенні зобов'язань усіма активами
Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	Високоліквідні активи / Робочі активи	Характеризує питому вагу високоліквідних активів у робочих активах
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	Дохідні активи / Сукупні зобов'язання	Характеризує забезпечення дохідними активами банку його загальних зобов'язань і сповіщає про часткове погашення зобов'язань банку поверненнями дохідних активів
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів	Надані кредити / Залучені депозити	Розкриває, наскільки видані кредити забезпечені всіма залученими депозитами
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	(Високоліквідні активи + Продаж майна) / Сукупні зобов'язання	Розкриває здатність банку погашати зобов'язання високоліквідними активами та через продаж майна
Коефіцієнти ділової активності		
Коефіцієнт активності залучених коштів	Залучені кошти / Пасив	Характеризує питому вагу залучених коштів у загальних пасивах
Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів	Міжбанківські кредити / Пасив	Характеризує питому вагу одержаних міжбанківських кредитів у загальних пасивах
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	Строкові депозити / Пасив	Характеризує питому вагу строкових депозитів у загальних пасивах

1	2	3
Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи	Дохідні активи / Залучені кошти	Характеризує співвідношення дохідних активів і залучених коштів
Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредитний портфель	Кредитний портфель / Залучені кошти	Характеризує питому вагу кредитного портфеля у залучених коштах
Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	Кредитний портфель / Строкові депозити	Характеризує співвідношення кредитного портфеля і депозитів строкових
Коефіцієнт дохідних активів	Дохідні активи / Сукупні активи	Характеризує питому вагу дохідних активів у загальних активах
Коефіцієнт кредитної активності інвестицій у кредитний портфель	Кредитний портфель / Сукупні активи	Характеризує питому вагу кредитного портфеля у загальних активах
Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери та пайову участь	Портфель цінних паперів і паїв / Сукупні активи	Характеризує питому вагу портфеля цінних паперів і паїв у загальних активах
Коефіцієнт інвестицій у дохідних активах	Інвестиції / Дохідні активи	Характеризує питому вагу інвестицій у дохідних активах
Коефіцієнт проблемних кредитів	Проблемні кредити / Кредитний портфель	Характеризує питому вагу проблемних кредитів у кредитному портфелі банку
Коефіцієнти фінансової стійкості		
Коефіцієнт надійності	Власний капітал / Залучені кошти	Характеризує співвідношення власного капіталу до залучених коштів (рівень залежності банку від залучених коштів)
Коефіцієнт фінансового важеля	Сукупні зобов'язання / Сукупний капітал	Характеризує співвідношення зобов'язань банку та капіталу, розкриває здатність банку залучати кошти на фінансовому ринку
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів – достатність капіталу	Власний капітал / Сукупні активи	Розкриває достатність сформованого власного капіталу в активізації та покритті різних ризиків
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	Капіталізовані активи / Власний капітал	Характеризує співвідношення капіталізованих активів і власного капіталу (показує, яку частину капіталу розміщено в нерухомість)

1	2	3
Коефіцієнт захищеності дохідних активів	Власний капітал – Недохідні активи – Збитки / / Дохідні активи	Сигналізує про захист дохідних активів (що чутливі до зміни процентних ставок) мобільним власним капіталом
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	Сукупні активи / Акціонерний капітал	Характеризує ступінь покриття активів акціонерним капіталом
Коефіцієнти рентабельності		
Загальний рівень рентабельності	Балансовий прибуток / Дохід	Характеризує розмір балансового прибутку на 1 грн доходу
Окупність витрат доходами	Дохід / Витрати	Характеризує розмір доходу на 1 грн витрат
Чиста процентна маржа	Процентні доходи – Процентні витрати / / Середні загальні активи	Розкриває рівень дохідності активів від процентної різниці
Чистий спред	Проценти отримані / / Позики надані – Проценти сплачені / / Підпроцентні депозити	Розкриває рівень дохідності активів від процентних операцій
Інший операційний дохід	Нетрадиційні послуги та інші доходи / Дохідні активи	Характеризує рівень дохідності активів від інших нетрадиційних послуг і доходів інших
"Мертва точка" прибутковості банку	Процентні витрати – Непроцентні доходи / / Сукупні активи – недохідні активи	Показує мінімальну дохідну маржу для покриття всіх витрат, після чого банк починає заробляти прибуток
Продуктивність праці	Дохід / Середньорічна кількість працівників	Характеризує рівень доходу на одного середньорічного працівника
Рентабельність активів	Чистий прибуток / Сукупні активи	Характеризує рівень окупності чистим прибутком середньорічних активів
Рентабельність дохідних активів	Чистий прибуток / Дохідні активи	Характеризує рівень окупності чистим прибутком середньорічних дохідних активів
Рентабельність загального капіталу	Чистий прибуток / Сукупний капітал	Характеризує рівень окупності чистим прибутком середньорічного загального капіталу
Рентабельність статутного фонду	Чистий прибуток / Акціонерний капітал	Характеризує рівень окупності чистим прибутком середньорічного акціонерного капіталу
Рентабельність діяльності за витратами	Чистий прибуток / Витрати	Характеризує рівень окупності чистим прибутком банку всіх витрат банку
Продуктивність праці середньорічного працівника	Чистий прибуток / Середньорічна кількість працівників	Характеризує рівень чистого прибутку на одного середньорічного працівника

На основі отриманих розрахункових значень коефіцієнтів оцінки поточного фінансового стану банку запропонувати місію банку та стратегічні цілі його розвитку.

Для визначення узагальнювальної оцінки фінансового стану банку використовують рейтингову методiku.

Рейтингова методика становить новий продукт банківської справи на ринку економічної та статистичної інформації, що є необхідним для підвищення ефективності діяльності банку.

Рейтингова методика банку дозволяє визначити банк, у який можна надійно вкласти кошти, визначити партнерів на міжбанківському ринку, що зможуть розрахуватись за своїми зобов'язаннями.

Рейтинг банку – це його позиція на ринку залежно від певних параметрів і показників діяльності, фінансового стану. Визначення рейтингу є одним із методів аналізу, який дозволяє одержати комплексну оцінку фінансового стану банків і порівняти їх між собою.

Існує достатньо велика кількість рейтингових методик, серед яких найбільш відомою є CAMELSO, Кромонава, Sheshunoff Bank (США), Euromoney (тощо).

Найбільш відомою є рейтингова методика CAMELSO, основою якої є оцінювання ризиків та визначення рейтингових оцінок за основними компонентами:

капітал (С) (оцінка розміру капіталу банку щодо його достатності для захисту інтересів вкладників та підтримки платоспроможності);

якість активів (А) (спроможність забезпечення повернення активів, вплив проблемних активів на загальний фінансовий стан банку);

менеджмент і корпоративне управління (М) (оцінка методів управління банком щодо ефективності діяльності, встановленого порядку праці, методів контролю);

надходження (Е) (достатність доходів банку для його перспективного розвитку);

ліквідність (L) (здатність банку забезпечити своєчасне та повне поєднання джерел надходження й використання коштів);

чутливість до ринкового ризику (S) (ступінь реагування банку на зміну ситуації на ринку);

операційний ризик (О) (здатність банку ефективно управляти операційним й інформаційним ризиком з метою недопущення/мінімізації фінансових втрат внаслідок реалізації ризиків);

Комплексна рейтингова оцінка визначається для кожного банку відповідно до рейтингових оцінок, визначених за компонентами, зазначеними вище.

Рейтингова оцінка банку є власністю НБУ і конфіденційною інформацією, призначеною для внутрішнього використання, та не підлягає опублікуванню у засобах масової інформації.

За рейтинговою системою передбачається встановлення кожному банку цифрової рейтинг оцінки за всіма сімома компонентами, а комплексна рейтингова оцінка визначається на підставі рейтингових оцінок за кожним із цих компонентів. Компоненти рейтингової системи оцінюються за 4-бальною шкалою, де оцінка "1" є найвищою оцінкою, а оцінка "4" – найнижчою. Комплексна рейтингова оцінка також визначається за 4-бальною шкалою.

Визначення комплексної рейтингової оцінки є процесом, який є обґрунтованим спирається на такі переконливі аргументи:

- комплексна рейтингова оцінка визначається на основі рейтингових оцінок за компонентами;

- рейтингова оцінка за компонентом визначається на основі набору кількісних і якісних показників;

- кількісні показники розраховуються на основі статистичних даних банківської системи України;

- якісні показники оцінюються на основі виявлених під час інспекційної перевірки фактів і можуть ґрунтуватися на професійному судженні інспекторів;

- комплексна рейтингова оцінка – ціле число;

- комплексна рейтингова оцінка визначається з урахуванням ваги компонентів рейтингової оцінки;

- комплексна рейтингова оцінка може перевищувати найнижчу оцінку за компонентами не більше ніж на один бал.

Комплексна рейтингова оцінка та рейтингові оцінки компонентів рейтингової системи визначаються для банку як єдиної установи.

Комплексна рейтингова оцінка "1" свідчить про те, що банк є надійним з всіма показниками, спроможним протистояти більшості економічних спадів (крім надзвичайних), вважається стабільним і таким, що має кваліфіковане керівництво.

Комплексна рейтингова оцінка "2" свідчить про те, що банк має недоліки в роботі, та якщо ці недоліки не будуть усунені, то вони можуть призвести до значних проблем, пов'язаних з платоспроможністю і ліквідністю.

Комплексна рейтингова оцінка "3" свідчить про те, що банк має суттєві недоліки в роботі, загальна платоспроможність банку під загрозою. Така комплексна рейтингова оцінка свідчить про те, що потрібні негайні конкретні дії служби банківського нагляду.

Комплексна рейтингова оцінка "4" свідчить про те, що ліквідність і платоспроможність банку незадовільні, банк потребує спеціальних оздоровчих заходів та негайних конкретних дій служби банківського нагляду.

Рейтингова методика Кромонава використовується для виявлення кількісного взаємозв'язку різних статей чи груп розділів балансу банку на основі розрахунку відповідних коефіцієнтів:

генеральний коефіцієнт надійності – відношення капіталу банку до активів, що працюють. Показує ступінь забезпеченості ризикованих вкладень банку його власним капіталом, за рахунок якого будуть погашатися можливі збитки у випадку неповернення того чи іншого активу, що працює. Цей коефіцієнт, що становить особливий інтерес для кредиторів і вкладників банку. Оптимальне значення – 1. Вагоме значення – 45 %;

коефіцієнт миттєвої ліквідності – відношення ліквідних активів банку до його зобов'язань "до запитання", що показує, чи використовує банк гроші клієнтів як власні кредитні ресурси та якою мірою клієнти можуть претендувати на одержання відсотків за залишками на поточних рахунках, а також якою мірою їхні платіжні доручення забезпечені можливістю банку швидко робити платежі. Цей коефіцієнт, що становить найбільший інтерес для клієнтів, що перебувають у банку на розрахунковому та касовому обслуговуванні. Оптимальне значення – 1. Вагоме значення – 20 %;

крос-коефіцієнт – відношення всіх зобов'язань банку до працюючих активів. Оптимальне значення – 3. Вагоме значення – 10 %;

генеральний коефіцієнт ліквідності – відношення ліквідних активів і захищеного капіталу до сумарних зобов'язань банку, що показує забезпеченість засобів ліквідними активами, нерухомістю та цінностями, довірених банку клієнтами. Інакше кажучи, цей коефіцієнт характеризує здатність банку задовольнити вимоги кредиторів у мінімальний термін у разі неповернення виданих позичок. Оптимальне значення – 1. Вагоме значення – 15 %;

коефіцієнт захищеності капіталу – відношення захищеного капіталу до усього власного капіталу, що показує, наскільки банк враховує інфляційні процеси та яку частку своїх активів розміщає в нерухомість, цінності й устаткування. Цей коефіцієнт можна використовувати також як непрямий

показник обґрунтованості банку (банки, розраховані на короткочасний термін діяльності, звичайно не вкладають кошти в розвиток). Оптимальне значення – 1. Вагоме значення – 5 %;

коефіцієнт фондової капіталізації прибутку – відношення власних ресурсів банку до грошей, що внесли засновники. Поряд з ефективністю роботи банку він характеризує його незалежність від окремих засновників. Оптимальне значення – 3. Вагоме значення 5 %.

Крім того, необхідно також визначити коефіцієнт, який одержав назву "фільтр Кромонава", що дорівнює відношенню загального розміру капіталу банку до його позитивної частини.

Комплексна рейтингова оцінка фінансового стану банків визначається з урахуванням "вагомості" кожного коефіцієнта, тобто значущості, яку визначено експертним методом.

Отже, рейтингові методики оцінювання фінансового стану банку дають змогу комплексно враховувати різні аспекти банківської діяльності та базуються на математичному обрахунку визначених оціночних показників. Здебільшого до них зараховують показники достатності капіталу, показники обсягу та структури зобов'язань, показник ліквідності, прибутковості, структури активів й інші.

Рейтингова оцінка діяльності банку дозволяє кількісно та якісно оцінити поточний фінансовий стан банку, ідентифікувати резерви зміцнення фінансової стабільності, визначити потенційні можливості розвитку, дозволяє кількісно проаналізувати позицію щодо решти банків і визначити тактичні та стратегічні напрями його розвитку.

Зміст звіту з виконаної роботи

Звіт з виконаної роботи включає аналітичну таблицю з аналізом фінансового стану діяльності банку.

Критерії оцінювання звіту з тренінгу

Змістовна частина звіту з тренінгу "Використання сучасних навчальних технологій у єдиному інформаційному просторі банку" оцінюється відповідно до таких елементів, як: змістовність, актуальність, самостійність автора, обґрунтованість висновків, якість матеріалу, рівень грамотності, якість оформлення. За кожним елементом студент за роботу отримує певну кількість балів, яка в сумі не перевищує 80 (табл. 35).

**Критерії оцінювання звіту з тренінгу
"Використання сучасних навчальних технологій в єдиному
інформаційному просторі банку"**

Елемент	Критерії оцінювання елемента	Максимальна кількість балів за якість виконання елемента
Змістовність	Оцінюється з погляду наявності аналізу за заданою проблематикою, присутності теоретичного доведення, логіки викладення матеріалу, адекватності наукового апарату, відсутності протиріч між завданнями дослідження	15
Актуальність	Оцінюється з погляду доведеності й обґрунтованості актуальності та своєчасності проведеної роботи, врахування сучасних наукових досягнень, врахування останніх тенденцій в економічній сфері	10
Самостійність автора	Оцінюється прояв власної, авторської думки студента, яка була розкрита в процесі дослідження, враховується наявність компіляції робіт інших авторів або наявність плагіату	15
Обґрунтованість висновків	Оцінюється з погляду оригінальності та доведеності висновків і рекомендацій, наданих автором роботи, обґрунтованість пропозицій має бути підтверджена відповідними розрахунками та результатами проведеного аналізу	20
Якість матеріалу	Оцінюється сутність та надійність використаних джерел, їхня актуальність і наукове призначення	10
Рівень грамотності	Оцінюється з погляду грамотного викладення сутності роботи, дотримання наукового стилю, правильне оперування понятійним апаратом, використання специфічних термінів	5
Якість оформлення	Оцінюється з погляду відповідності оформлення роботи вимогам щодо цього, дотримання ДСТУ	5
Усього		80

Після виконання всіх завдань тренінгу студент має: перевірити правильність виконання завдань; сформулювати звіт з тренінгу в розрізі всіх завдань; захистити звіт і здати його викладачеві.

Робота не допускається до захисту в таких випадках: коли вона не несе самостійного характеру; написана на основі старих літературних джерел з використанням застарілого статистичного матеріалу; співпадає за змістом з роботою іншого студента; основні питання не розкриті; не використовується

статистичний матеріал і його графічне подання; немає зв'язку із практикою; оформлення роботи не відповідає вимогам.

Захист звіту з тренінгу оцінюється максимум у 20 балів, що у сумі з оцінкою за змістовну частину роботи становитиме 100 балів.

Отже, загальна оцінка за звіт із тренінгу складається з попередньої оцінки викладача (максимум 80 балів) та оцінки захисту (максимум 20 балів) і складає максимально 100 балів.

Далі наводиться табл. 36, що регламентує переклад оцінок стобальної шкали ХНЕУ ім. С. Кузнеця, яка є внутрішнім стандартом університету, в оцінки національної чотирибальної.

Таблиця 36

Відповідність національній шкалі оцінок рейтингових оцінок студента (у балах 100-бальної шкали ХНЕУ ім. С. Кузнеця)

100-бальна шкала	Оцінка за національною шкалою та шкалою Університету	Визначення
90 – 100	Відмінно	Відмінно – відмінна відповідь, виконання роботи лише з незначною кількістю помилок
82 – 89	Добре	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками
74 – 81		Добре – загалом правильна відповідь, робота з певною кількістю грубих помилок
64 – 73	Задовільно	Задовільно – непогано, але з великою кількістю недоліків
60 – 63		Задовільно – робота задовольняє мінімальні критерії
1 – 59	Незадовільно	Незадовільно

Рекомендована література

Основна

1. Аналіз банківської діяльності : підручник / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін. ; [за ред. А. М. Герасимовича]. – Київ : ХНЕУ, 2004. – 599 с.

2. Господарський кодекс України. Господарський процесуальний кодекс України: станом на 1 липня 2007 року / Міністерство юстиції України. – Офіц. вид., із змін. та доп. – Київ : ІнЮре, 2007. – 320 с. – (Серія "Кодекси України").

3. Ковбасюк М. Р. Економічний аналіз діяльності комерційних банків і підприємств : навч. посіб. / М. Р. Ковбасюк. – Київ : Видавничий дім "Скарби", 2001. – 336 с.
4. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / І. М. Парасій-Вергуненко. – Київ : КНЕУ, 2003. – 347 с.
5. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку : підручник / Л. О. Примостка. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Київ : КНЕУ, 2004. – 468 с.
6. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5–6. – С. 30.
7. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – С. 238.
8. Чмутова І. М. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. / І. М. Чмутова, Ю. С. Тисячна. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2012. – 320 с.
9. Швець Н. Р. Аналіз та оцінка ресурсів банку : монографія / Н. Р. Швець. – Чернівці, 2006. – 168 с.
10. Щибиволок З. І. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. / З. І. Щибиволок. – Київ : Знання, 2006. – 311 с.

Додаткова

11. Аналіз діяльності комерційного банку : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів за спеціальністю "Банківський менеджмент" / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця та проф. А. М. Герасимовича. – Житомир : ПП "Рута", 2001. – 384 с.
12. Анализ деятельности банков : учеб. пособ. / И. К. Козлова, Т. А. Купрюшина, О. А. Богданкевич и др. ; под общ. ред. И. К. Козловой. – Минск : Высшая школа, 2003. – 240 с.
13. Банківські операції : підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. – 2-ге вид., випр. і доп. – Київ : КНЕУ, 2002. – 476 с.
14. Батракова Л. Г. Экономический анализ деятельности коммерческого банка / Л. Г. Батракова. – Москва : Логос, 2003. – 344 с.
15. Отенко И. П. Анализ деятельности коммерческих банков : учебн. пособ. / И. П. Отенко. – Харьков : Изд. ХГЭУ, 2001. – 156 с.
16. Тиркало Р. І. Фінансовий аналіз комерційного банку: основи теорії, експрес-діагностика, рейтинг / Р. І. Тиркало, З. І. Щибиволок. – Київ : Слобожанщина, 1999. – 236 с.

17. Шеремет А. Д. Финансовый анализ в коммерческом банке / А. Д. Шеремет, Г. Н. Щербакова. – Москва : Финансы и статистика, 2000. – 256 с.

Інформаційні ресурси

18. Аналіз фінансового стану банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank-ua.narod.ru.

19. Офіційний сайт Національного банку України – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

20. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. за № 368 [Електронний ресурс] : Документ z0841-01, редакція від 18.03.2017 р., чинний; доступний з офіційного сайта Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

Зміст

Вступ.....	3
Загальні положення	4
Завдання до фахового тренінгу "Використання сучасних навчальних технологій в єдиному інформаційному просторі банку"	17
Практичне заняття 1. Аналіз загальних тенденцій розвитку банківської системи України	17
Практичне заняття 2. Аналіз динаміки та структури фінансових показників банку	40
Практичне заняття 3. Аналіз власного капіталу банку	44
Практичне заняття 4. Аналіз зобов'язань банку	58
Практичне заняття 5. Аналіз активних операцій банку	61
Практичне заняття 6. Аналіз кредитних операцій банку	66
Практичне заняття 7. Аналіз доходів і витрат банку	73
Практичне заняття 8. Аналіз фінансового стану банку	76
Критерії оцінювання звіту з тренінгу	83
Рекомендована література.....	85
Основна	85
Додаткова	86
Інформаційні ресурси	87

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ НАВЧАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЄДИНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ БАНКУ

**Методичні рекомендації
до проведення фахового тренінгу
для студентів спеціальності
072 "Фінанси, банківська справа та страхування"
першого (бакалаврського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Колодізєв** Олег Миколайович
Гонтар Дар'я Дмитрівна
Григоренко Вікторія Миколаївна
Киркач Світлана Миколаївна

Відповідальний за видання *О. М. Колодізєв*

Редактор *А. С. Ширініна*

Коректор *А. С. Ширініна*

План 2017 р. Поз. № 223 ЕВ. Обсяг 89 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*